

WERK PLAATS

VOOR DE LEEFOMGEVING

**Fundament onder
boerderijeducatie**

Fundament onder boerderijeducatie

ontwikkelingen

Onderwijsdoelen in ervaringsgericht leren

Er is meer dan praten voor het schoolbord. Gesprek met een onderwijspedagoog en een basisschoolleerkracht over waardevolle lessen tussen prikkend stro. "Er gewoon bij zijn, dat is al genoeg" PAGINA 22

Plus: juf Wendy vertelt

Islamitische school Abou el Chayr bezoekt regelmatig een geitenboerderij. Taal is daar geen barrière. Zelfs de betrokkenheid van ouders groeit. PAGINA 24

uit de praktijk

Klasseboeren onderbouwen hun activiteiten

Goede afspraken over lesinhoud, veiligheid, hygiëne en voeding. Dat is de basis waarop vijf boeren bij Tilburg educatie bieden op hun boerderij. PAGINA 9

Op weg naar een landelijk Steunpunt

PAGINA 8

over de grens

Ontdekkingsreizen België en Frankrijk

De 'classes de découverte' zijn al jaren een vertrouwd fenomeen op de Franse scholen. Kinderen leren in een heel excursieprogramma de biologische, geografische, historische en agrarische kenmerken van hun platteland. PAGINA 12

Evolutie van twintig jaar Plattelandsklassen in België. Nog steeds zijn de vijf uitgangspunten de basis. PAGINA 26

ontwikkelingen

PlattelandsImpuls verenigt de krachten

Een groot project om het platteland te verlevendigen en verstevigen. Een van de zeven aandachtsgebieden is boerderijeducatie. Een blik op ontwikkelingen en persoonlijke drijfveren. PAGINA 30

Inhoud

Partners	4
Visie op boerderijeducatie	5
Op weg naar een landelijk Steunpunt Boerderijeducatie	8
Klasseboeren staan zakelijke aanpak voor	9
"Ontdekkingsklassen" in Frankrijk	12
Kort nieuws	14
Stadsboerderijen zoeken aansluiting	16
Kinderjournaal boerderijbezoek	18
Interview met Jan Douwe van der Ploeg	20
Onderwijsdoelen in ervaringsgericht leren	22
Kort nieuws	25
Belgische overheid steunt Plattelandsklassen	26
Actieve vrouwen in Hoeksche Waard	28
Facts & Figures	29
PlattelandsImpuls geeft ondernemers 'boost'	30
Elke vrijdag les op Boerderijschool	33
Projecten in vogelvlucht	34
Landelijk Symposium	35

Boerderijen: steunpunten voor het onderwijs

Er was een tijd dat de Nederlandse samenleving wortelde in de agrarische cultuur. Soms omdat men in de agrarische sector werkzaam was, soms omdat familieleden daarin actief waren. Weliswaar wordt zo'n 75% van onze grond nu nog door de agrarische sector gebruikt, maar slechts circa 2% van de beroepsbevolking is in deze sector actief.

KNHM, en met haar vele andere maatschappelijke organisaties, is van mening dat het van belang is om de band met de primaire voedselproducten vast te houden of te herstellen. Een mens die vervreemd van basisbehoeften zoals de voedselproductie, vervreemd van de werkelijkheid. Daar is uiteindelijk niemand bij gebaat.

Er zijn vele wegen naar versterking en herstel van de band tussen burger of consument en voedselproducten. Een van die wegen, in deze Werkplaats in de schijnwerpers gezet, is het onderwijs, met name de bovenbouw van de basisschool en de onderbouw van het voortgezet onderwijs.

Voedsel is een prachtig uitgangspunt voor thematisch, vakken-integrerend onderwijs en het biedt mogelijkheden voor verschillende leerstrategieën. Het ontstaan van het nieuwe land: Flevoland, Noordoostpolder (aardrijkskunde) hangt samen met de wens van de naoorlogse generatie om nooit meer honger te willen lijden, om verzekerd te zijn van eigen voedselproductie (geschiedenis). En een pak macaroni bevat al op de verpakking een schat aan informatie (biologie, scheikunde).

Het onderwijs kan gebruik maken van de educatieboerderij om te ruiken, voelen, ervaren wat voedselproductie aan de basis, op de boerderij, betekent. Voeg daar de sociale component aan toe: het verhaal van de boer. En de cultuurele: de boer als rentmeester van 75% van ons land. Zo is al snel een prachtig eeuwenwijd onderwijsprogramma geboren, dat aansluit op de kerndoelen van basis- en voortgezet onderwijs.

Boeren zijn professioneel bezig op dit gebied en blijven zich ontwikkelen. Ze verdienen het om daarin ondersteund te worden, niet alleen lokaal of regionaal, maar ook op rijks overheidsniveau. Op dit moment wordt er gewerkt aan een landelijk steunpunt voor educatieboerderijen. Het is nu dan ook het uitgelezen moment voor de ministeries van LNV en OC&W om de handen ineen te slaan en deze verbredingsact financieel te ondersteunen.

Kees Joosse
Directeur KNHM

Colofon

Deze Werkplaats voor de leefomgeving is een uitgave van Koninklijke Nederlandse Heidebond (KNHM) in samenwerking met Vrienden van het Platteland, Coöperatie Stadteland en Stichting Educatief Platteland!

Redactieadres: KNHM, Postbus 33, 6800 LE Arnhem
Redactie: Maarten Fischer, Judith Gerretsen, Nicolette van de Kamp, Pieter Rozema, Andras Terbijs, Lonneke Vissers
Coördinatie en eindredactie: Anghie de Sitter en Linde Keij, Dieben & Meyer communicatie, Arnhem
Vormgeving: Ineke Oerlemans
Foto omslag: Jurjen Poelès
Druk: Insight, Amersfoort
ISSN: 1574-2083
Oplage: 3300 exemplaren

De Werkplaats voor de Leefomgeving verschijnt op onregelmatige tijdstippen ter ondersteuning van een project, symposium of activiteit onder de noemer: verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving. De Werkplaats 'Fundament onder boerderijeducatie' ondersteunt de ontwikkeling van boerderijeducatie, laat zien wat er gebeurt op dit gebied en wat de mogelijkheden en ambities zijn. De verantwoordelijkheid voor de teksten berust bij de auteurs. De inhoud van de Werkplaats voor de Leefomgeving kan geheel of gedeeltelijk worden overgenomen indien de bron vermeld wordt en de redactie daar toestemming voor geeft.

Wilt u op de hoogte blijven van de ontwikkelingen, geef u dan op voor de nieuwsbrief via www.metdeklasseboer.nl

KNHM: positieve bijdrage aan kwaliteit van de leefomgeving

KNHM (Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij) is een ideale organisatie die als doelstelling heeft een positieve bijdrage te leveren aan de kwaliteit van de leefomgeving. Door projecten te initiëren of door te participeren in projecten van andere organisaties, proberen wij, als medewerkers van KNHM, deze doelstelling te realiseren. We hebben

daarvoor jaarlijks ruim 2 miljoen euro te besteden. Dit geld is voor een groot deel afkomstig uit het dividend dat wij elk jaar als aandeelhouder van het bedrijf ARCADIS (voormalige Heideij) ontvangen. Onze projecten hebben een raakvlak met de kwaliteit van de leefomgeving. We hebben er doorlopend zo'n 120 onder handen. Organisaties kunnen KNHM vragen

te participeren in een project, waarna wij de aanvraag toetsen aan een aantal projectcriteria. De thema's Mens en Water, Dynamisch Platteland en Actief Samenleven hebben onze speciale aandacht. Via onze deelname in projecten stimuleren we vernieuwende initiatieven in de samenleving. We leveren niet alleen een financiële, maar ook een inhoudelijke of orga-

nisatorische bijdrage. Meestal werken we samen met andere partijen. Onze projecten zijn divers van studie en onderzoek tot de uitvoering van plannen. Ook participeren we in educatieve projecten en in projecten die een platformfunctie vervullen, zoals symposia, debatten en congressen.

Meer informatie: www.knhm.nl;
tel. (026) 44 55 146

Vrienden van het Platteland: behoud van leefbaar platteland

De traditionele functies van het platteland staan onder druk. Steeds meer boeren en tuinders stoppen met hun bedrijven omdat het simpelweg niet meer loont. Hiermee verdwijnt het eeuwenoude typerende landschap van Nederland. Met deze ontwikkeling wordt de vitaliteit en

leefbaarheid van ons platteland aangetast. Stichting Vrienden van het Platteland zet zich in voor het behoud van ons platteland en wil daarom burgers bewust maken van de veranderingen op het platteland en de bijbehorende problemen. De stichting ondersteunt vernieuwende

initiatieven, brengt burgers in contact met boeren en tuinders en stimuleert de dialoog tussen stad en platteland. Zodat ieder mens zich bewust wordt van zijn verantwoordelijkheid voor de toekomst van het platteland. Ook ondersteunt de stichting plattelands-ondernemers bij allerlei publieks-

activiteiten. Voorbeelden van projecten van Vrienden van het Platteland: De Boerderijwijk, Proef 't Verschi; PlattelandImpuls; Magazine Platteland, Nieuwsbrief Pl@tteland, Week van het Platteland.

Meer informatie: www.vph.nl,
tel. (0800) 023 01 55

Coöperatie Stadteland: samen sterk voor verbreding in de land- en tuinbouw

In de agrarische sector is sprake van verbreding, een omslag van primaire productie naar multifunctionele landbouw. Veel boeren en tuinders spelen in op nieuwe vragen die de maatschappij aan het platteland stelt: vermaken en verblijven, zorglandbouw, boerderijeducatie, bij-

zondere streekproducten, natuur- en landschapsbeheer. Met deze bedrijfsverbreding zoeken zij mogelijkheden voor een duurzaam inkomen in de eigen sector. Coöperatie Stadteland is in april 2004 opgericht om deze nieuwe uitdagingen voor boeren landelijk en coöperatief aan te gaan. De

coöperatie ondersteunt haar leden met informatie, netwerk, projecten en persoonlijk advies, en speelt een actieve rol bij de markt- en ketenontwikkeling van de verschillende sectoren van de verbrede landbouw. Daarbij werkt zij intensief samen met partijen binnen en buiten de agrari-

sche sectoren. Ze bevordert daarmee de marktorientatie en efficiëntie op het gebied van de bijzondere nieuwe producten en diensten die het platteland biedt.

Meer informatie: www.stadteland.nl;
Maarten Fischer, directeur,
tel. (033) 245 49 29

Stichting Educatief Platteland!: plattelandseducatie op de kaart krijgen

Stichting Educatief Platteland! heeft als doel de plattelandseducatie te laten uitgroeien tot een economisch volwaardige neventak voor plattelandsondernemers. De stichting richt zich op twee doelgroepen: de gebruikers en de aanbieders van educatie. Aan de vraagkant werkt Stichting Educatief Platte-

land! vaak samen met het basis-, voortgezet en hoger onderwijs, maar ook buitenschoolse groepen kunnen bij de stichting terecht. Educatief Platteland! initieert en coördineert lokale, regionale en landelijke plattelandsgelateerde educatieve projecten en (recreatieve) activiteiten. Doel: kennis, inzicht en vaardigheden

ontwikkelen die leiden tot een bewust(er) handelen voor de eigen leefomgeving en een positieve betrokkenheid bij de agrarische sector. Daarnaast richt de stichting zich sterk op de aanbieders van plattelandseducatie; boeren en andere plattelandsgelateerde organisaties en verenigingen. Zo verzorgt de stichting

trainingen, cursussen en symposia om de aanbodkant van plattelandseducatie te professionaliseren en beter af te stemmen op de verwachtingen en eisen van de gebruikende doelgroepen.

Meer informatie:
www.educatiefplatteland.nl; Nicolette van de Kamp, tel. (033) 299 92 00

Bundeling van krachten voor boerderijeducatie

“We moeten kunnen doorgaan als de hypes overwaaien”

Jongeren zijn de toekomstige koks, natuurbeheerders, varkenshouders, vogelaars, europarlementariërs en ministers. Uit onderzoek blijkt dat 55 procent van de jeugd nooit in aanraking komt met de natuur. Het beseft dat investering in de jeugd nodig is, wordt steeds groter. Boerderijeducatie is daarbij het sleutelbegrip.

Het platteland als rijke leeromgeving. Bij allerlei plattelandsactiviteiten, zowel voor jongeren als voor volwassenen, vormt educatie – bewust of onbewust – een onderdeel. Is boerderijeducatie de investering voor de toekomst?

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit wil jongeren bewust maken van hun groene omgeving, inclusief de herkomst van hun voedsel, onder andere met de praktische 'smaaklessen' over voeding en voedsel. Andere beleidsvoorbeelden zijn: de leerlijn Natuur en de regeling Draagvlak Natuur.

Bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft boerderijeducatie geen speciale aandacht. Wel geeft de huidige

invoering van de lumpsum financiering scholen meer vrijheid om naar eigen inzicht hun onderwijs af te stemmen op de situatie rond de school. Daarmee komen structurele boerderijbezoeken binnen handbereik.

Het totale overheidsbeleid op het gebied van boerderijeducatie is echter nogal versnipperd. Toch zien we de eerste tekenen van een bundeling van kennis. De ministeries van LNV, OCW en VROM werken op het moment gezamenlijk aan een Nota Natuur- en Milieueducatie. LNV werkt momenteel aan nieuwe nota Natuur- en Milieueducatie (NME), die in de loop van 2007 aan de Tweede Kamer zal worden aangeboden. Deze nota zal de visie van de rijksoverheid beschrijven op het maatschappelijk belang van NME en indien nodig nieuw beleid formuleren.

Vrienden van het Platteland, Land- en Tuinbouworganisatie Nederland (LTO), Stichting Educatief Platteland!, Coöperatie Stadteland, regionale agrarische (natuur)verenigingen, natuur- en plattelandsgelateerde partijen, experts en niet te vergeten: de individuele voorlopers zijn inmiddels al een tijd bezig met het aanbieden van allerlei vormen van boerderijeducatie.

Deze activiteiten zijn voor alle partijen van sociaal én economisch belang

Na de eerste ervaringen groeit nu de aandacht voor manieren om de kwaliteit te borgen en de meerwaarde van deze manier van onderwijs te onderbouwen. De koplopers verenigen zich en zoeken naar landelijke kennisuitwisseling, materiaalontwikkeling en financiering. Samen maken ze zich hard voor een structurele plek van boerderijeducatie in het onderwijs.

Paul Duijsings is jaren werkzaam geweest op het gebied van advies en beleid in de landbouw. Ook heeft hij een uitstap gemaakt naar de wereld van natuur- en milieueducatie als directeur van Stichting Veldwerk Nederland. Momenteel is hij werkzaam in het beroeps-onderwijs en voorzitter van de Stichting Educatief Platteland! Wat is zijn visie op de boerderijeducatie in Nederland?

In hoeverre is boerderijeducatie belangrijk voor de landbouwsector?

We hebben allemaal te maken met een veranderende maatschappij. Dat geldt ook voor agrarische ondernemers. Veel mensen hebben geen directe betrokkenheid meer met het platteland. Dat is in ons land sterker dan in veel andere landen. Toch is er sprake van een kentering. Het platteland staat de laatste jaren gelukkig weer meer en positiever in de belangstelling. 'Boer zoekt vrouw', fietsochtten, open dagen, evenementen, campings, winkels, recreatie; allemaal werken ze op hun manier mee aan het beeld dat land- en tuinbouw interessante en belangrijke sectoren zijn voor dit land. En voor de sector zijn al die activiteiten zowel maatschappelijk als sociaal en economisch gezien belangrijk voor de toekomst.

Een vorm van educatie zijn de boerderijbezoeken van groepen. Welke functie hebben deze volgens u?

Het openstellen van de boerderij voor groepen spreekt veel boeren aan. Voorheen deed men dit vooral om als ondernemers met elkaar te praten. Nu gebeurt het steeds meer om daarmee de dialoog met de burger aan te gaan. Door deze ontmoeting tussen stad en platteland ontstaat er kennis over en waardering voor elkaar. Je ziet dat de groeiende vraag naar deze groepsontvangsten inmiddels geleid heeft tot het ontstaan van de zogenoemde educatieboerderijen. Dit zijn boerderijen die naast de agrarische tak hun bedrijf openstellen voor educatieve groepsontvangsten.

Moeten kinderen echt wat weten over landbouw? Voedsel ligt in de supermarkt en informatie staat op internet. Waarom is boerderijeducatie in de vorm van boerderijbezoeken dan nog zinvol?

Voor kinderen is het belangrijk te weten waar hun eten vandaan komt en om onderscheid te kunnen maken tussen meer en minder verantwoord voedsel. De tijd dat de onderwijzer voor het bord

informatie doorgaf, is verleden tijd. Kinderen leren door middel van ervaring in combinatie met de theorie in het zogenaamde 'contextgericht onderwijs'. Ontmoetingen met het platteland moeten daarom een geïntegreerd onderdeel worden van het onderwijs.

Een educatieboerderij als levende leeromgeving?

Op een educatieboerderij komen – vakoverstijgende – thema's in samenhang met elkaar voor. Platteland, natuur, duurzaamheid, milieu, cultuur(historie), water, voeding, productie, zorg voor dier en gewas, techniek, bodem enzovoort. Het is dus gemakkelijk om aansluiting te vinden met vakken als rekenen, taal, geschiedenis, aardrijkskunde. Voor het voortgezet onderwijs kun je inspelen op vakken als biologie, economie, natuurkunde, scheikunde, techniek en maatschappijleer. Je kunt daarbij ook denken aan projecten rondom omgevingsonderwijs, duurzaamheid, waterkwaliteit, land-schapsinrichting en beroepsoriëntatie. En vergeet niet de buitenschoolse groepsactiviteiten als daar zijn de familie-uitjes, kinderfeestjes, personeelsuitjes of studiegroepen. Deze activiteiten zijn meer gericht op de beleving, maar dragen ook hun steentje bij aan de verbinding tussen boer en burger.

Welke indruk heeft u van de educatieve kwaliteit van de boerderijbezoeken?

Een van de punten die mij opvallen, is dat de boer uitgaat van wat hij denkt dat interessant is of dat er teveel kennis wordt verondersteld. Voor veel mensen is het niet interessant om te weten hoeveel melk een koe geeft, als ze niet weten dat de melk uit die vier spenen komt. Waarom gaat het kalfje bij de moeder weg? Is hooi lekkerder dan kuilvoer? Wat is het verschil tussen boerenkool en groene kool? Voor veel hedendaagse burgers is dit nieuwe informatie.

Paul Duijsings

Hoe kan de kwaliteit een impuls krijgen?

Om kwaliteit te kunnen garanderen heeft Stichting Educatief Platteland! in opdracht van Vrienden van het Platteland een kwaliteitssysteem en een training ontwikkeld. Hiermee kunnen educatieboeren heel gericht zichzelf en hun producten toetsen op didactische kwaliteit en professionaliteit. De training en het kwaliteitssysteem zijn belangrijke handvaten om boerderijeducatie door te ontwikkelen tot een professioneel en kwalitatief hoogwaardig bedrijfsdeel.

De overheid ontplooit verschillende activiteiten om jongeren bewust te maken van hun groene leefomgeving, inclusief de herkomst van hun voedsel. De nadruk lijkt daarbij sterk te liggen op de natuur. Is er volgens u voldoende aandacht voor landbouw? Als er aandacht wordt besteed aan de herkomst van voedsel, dan is er ook aandacht voor land- en tuinbouw. De smaaklessen zijn een perfecte methode om de land- en tuinbouw te leren kennen. Is er dan voldoende aandacht? Nee, het kan volgens mij altijd meer en beter. We moeten werken aan beleidsverankering, die doorgaat als de hypes over waaien. Dat betekent dat we moeten werken aan kwalitatief goede educatie. Enkele jaren geleden bevorderde het ministerie van OCV de aandacht voor cultuureducatie. Dit door scholen extra budget te geven als ze konden laten zien dat ze samen met erkende educatie-instellingen een programma over cultuur uitvoerden. Zoiets zou LNV ook kunnen doen op het vlak van boerderijeducatie.

In België lijkt de boerderijeducatie meer aandacht te hebben van de overheid. Daar is een boerderijeducatief netwerk opgezet waarin de provincie een coördinerende rol speelt. Ook bestaat er een speciaal

boerderijeducatief steunpunt dat gesteund wordt door de overheid. Waarom is het in Nederland nog niet zover?

Boerderijeducatie leeft volop in Nederland. We hebben het alleen nog niet zo goed en zo zichtbaar georganiseerd als in België. De focus in de besluitvorming en belangenbehartiging heeft van oudsher meer gelegen op productie en productieomstandigheden dan op randvoorwaarden en maatschappelijke aspecten. Maar verbreding is in Nederland een thema dat niet vanzelf op de agrarische agenda is gekomen.

Vanuit het project PlattelandImpuls werken op het moment Vrienden van het Platteland, LTO, Stichting Educatief Platteland!, Coöperatie Stadland en KNHM samen aan het vormgeven van een Steunpunt Boerderij & Educatie. Vergelijkbaar met het Steunpunt Landbouw & Zorg. Wat vindt u van zo'n steunpunt?

Ik juich bundeling van kennis en ervaring altijd toe. Ik zie bij een steunpunt wel twee duidelijke gezichten. De ene kant is het gezicht naar het onderwijs: wat is er beschikbaar, waar zijn adressen, enzovoort. Aan de andere kant is er het gezicht naar de aanbieders: de boeren en tuinders. Daarbij gaat het om vragen over hoe je iets moet organiseren, over het uitwisselen van ervaringen of hoe we met elkaar kunnen innoveren. Een bundeling van krachten heeft ook landbouw en zorg een nationale smol gegeven. Voor boerderijeducatie moet dat nu gaan gebeuren.

Meer informatie:

Paul Duijsings, e-mail: paul@duijsings.net
Zie ook www.mlnl.nl (bij zoekfunctie nota natuur- en milieueducatie intoetsen) en www.smaaklessen.nl.

Op weg naar een landelijk Steunpunt Boerderijeducatie

Met groeiende dynamiek op individueel en regionaal niveau, stijgt de vraag naar samenwerking en coördinatie van boerderijeducatie op landelijk vlak. Dat kristalliseert in 2007 uit in het Steunpunt Boerderijeducatie, als initiatief van Stichting Educatief Platteland!, Vrienden van het Platteland en Coöperatie Stadteland. Wat kan zo'n landelijk Steunpunt Boerderijeducatie betekenen en voor wie?

Schooldocenten vinden via www.metedeklasdeboer.nl materialen en spelletjes over de landbouw en het platteland. In de toekomst kunnen ze via het Steunpunt snel een kwalitatief educatief bedrijf in de buurt vinden. De materialen voor (voorbereiding op) de excursie zullen aansluiten op de kerndoelen in het onderwijs. Boeren die via het landelijk Steunpunt werken, zullen getraind zijn om kinderen de boerderij lerend te laten beleven. De school ontvangt een factuur voor de les. Waar nodig wordt het bedrag aangevuld vanuit landelijk en regionaal georganiseerde financiering tot een realistische vergoeding voor de ondernemer.

Kinderen kunnen spelenderwijs van alles ervaren en leren over de landbouw via de website www.metedeklasdeboer.nl. Zo kunnen ze zich voorbereiden op de excursie. Bij het bezoek aan de boerderij kunnen ze rekenen op een leuke en leerzame ervaring met prikkelende werkbladen en veldwerk.

Meepraten over boerderij-educatie op landelijk niveau?

Kom dan naar het symposium op 28 maart.

Kijk op pagina 35

Educatieboeren kunnen gebruik maken van cursussen, educatieve materialen, het kwaliteitssysteem, een handleiding, periodieke nieuwsbrieven en een jaarlijkse netwerkbijeenkomst. Het Steunpunt Boerderijeducatie verzorgt onderzoek dat de maatschappelijke meerwaarde van boerderijeducatie onderbouwt. Het maakt zich hard voor structurele publieke financiering voor boerderijexcursies; waar nodig wordt dit landelijk georganiseerd. Daarnaast zal het Steunpunt collectieve promotie en marketing van boerderijeducatie als geheel en van gecertificeerde excursiebedrijven organiseren, ondersteunend aan promotie van de verschillende regionale en individuele initiatieven. Via het Steunpunt zal het bijbehorende ondernemersnetwerk bovendien aangesloten zijn op – en geïnformeerd over – de bredere ontwikkelingen in de multifunctionele landbouw.

Overheden hebben voordeel bij een georganiseerde landelijke sector van boerderijeducatie en kunnen daarmee (a) een significante bijdrage aan het thema kinderen & natuur leveren (inclusief thema's als cultuurhistorie, voeding, duurzaamheid, techniek & bedrijf, etc.) en (b) nieuwe economische bedrijvigheid op het platteland stimuleren. Onderbouwend onderzoek en de opzet van nieuwe individuele en regionale initiatieven op het vlak van boerderijeducatie zullen gecoördineerd kunnen worden ingezet. Het Steunpunt zal de werkzaamheden van de Taskforce Multifunctionele

Landbouw voor de sector boerderijeducatie ten goede kunnen doen komen.

De plannen

In 2007 wordt in het kader van het project PlattelandImpuls een bescheiden stap gemaakt met cursussen voor ondernemers, ontwikkeling en verspreiding van educatieve materialen, beoordeling van de eerste gecertificeerde educatieboerderijen en een landelijke netwerkbijeenkomst. Meer hierover op pagina's 30 en 35. Veel informatie is te vinden op de website www.metedeklasdeboer.nl, ontwikkeld in beheer van LTO en Vrienden van het Platteland. Verder wordt een businessplan opgesteld voor het landelijk Steunpunt Boerderijeducatie, om op basis van abonnementen voor educatieboeren, structurele financiering vanuit de agro-sector en onderwijsbudgetten, basistaken zelfstandig te kunnen organiseren. Om dit te realiseren zullen onderwijs, ondernemers, het ministerie van LNV en de initiatiefnemers van het Steunpunt de komende drie jaar intensief met elkaar samenwerken.

Meer informatie:

Schooldocenten, kinderen, educatieboeren en overheden die meer willen weten over boerderijeducatie en het landelijk Steunpunt Boerderijeducatie kunnen terecht bij:

- Stichting Educatief Platteland!, Nicolette van de Kamp, telefoon: (033) 299 92 00 / 0611 323 581, e-mail: nicolette@educatiefplatteland.nl
- Vrienden van het Platteland, Andrea Terbijhe, telefoon: (0317) 465 588, e-mail: aterbijhe@vvhph.nl

Vijf boeren en tuinders uit de omgeving van Tilburg kiezen ervoor om boerderijeducatie organisatorisch en financieel strak vorm te geven. Conny van Gorp is coördinator van deze Klasseboeren. Boeren en scholen zijn enthousiast. De Klasseboeren staan inmiddels landelijk in de kijker.

Klasseboeren

Maatschappelijke functie heeft ook zakelijke waarde

Boeren die regelmatig kinderen van een basisschool ontvangen en deze leerlingen een educatief programma aanbieden, hebben recht op een financiële vergoeding. Dat is de overtuiging van Conny van Gorp uit Udenhout. "Agrarische ondernemers steken er tijd in, zorgen ervoor dat hun bedrijf veilig is voor de kinderen, maken lesmateriaal, noem maar op. Dan kun je niet verwachten dat ze dat gratis doen. Deze ondernemers verdienen een dienst aan de samenleving. Het is niet meer dan billijk dat zij daarvoor worden betaald."

Conny van Gorp is coördinator van de stichting Klasseboeren. De stichting bestaat uit vijf boeren rond Tilburg die via een doordachte organisatiestructuur praktijklessen aanbieden op hun bedrijven. De vijf ondernemers – twee melkveehouders, een geitenhouder, een paprikaalweker en een varkenshouder – hebben een cursus gevolgd ("Belevend leren"), donateurs geworden, docenten ondervraagd over hun behoeften en vervolgens een structuur ontwikkeld om de

schoolexcursies zo soepel mogelijk te laten verlopen. Van Gorp is coördinator van de Klasseboeren. Zij zorgt ervoor dat vraag en aanbod bij elkaar worden gebracht en regelt de betaling.

Neveninkomen

Conny heeft samen met haar man Wim een varkensbedrijf aan de rand van Udenhout. Het bedrijf grenst aan het Nationaal Park Loonse en Drunense Duinen. Met ruim 150 zeugen en 800 vleesvarkens verdienen zij de kost. Sinds een aantal jaren heeft het echtpaar de onderneming ontwikkeld tot een excursiebedrijf. De inkomsten uit deze activiteit leveren inmiddels een aardig neveninkomen op. Van Gorp: "De varkenshouderij is en blijft de basis van ons

Vijf boeren bij Tilburg leggen stevig financieel fundament

Een spannend programma en afspraken over hygiëne en kwaliteit

Kinderen van groep 4 en 5 van basisschool Stelaertshoeve in Tilburg op excursie bij de bedrijven van familie Van Gorp en familie Fonken

bedrijf. Maar met deze omvang is het op langere termijn waarschijnlijk niet mogelijk om concurrerend te blijven. In Nederland zitten veel meer agrariërs in deze situatie. Dan is het kiezen: of flink vergroten of op zoek gaan naar passende nevenactiviteiten. Dat laatste hebben wij gedaan. Wij kiezen ervoor om bezoekers te laten beleven wat er tegenwoordig allemaal op een agrarisch bedrijf gebeurt. Daardoor heeft ons bedrijf een educatieve en maatschappelijke functie gekregen."

Heldere financiën

De Klasseboeren komen in feite voort uit het eerdere onderwijsproject 'Met de klas de boer op' van de landbouworganisatie ZLTO. Scholen die mee wilden doen, konden dat bij de boerenbond melden. Vervolgens werd ad hoc een passend bedrijf gezocht. De ondernemers kregen geen vergoeding voor hun inzet.

De vijf boeren uit de omgeving van Tilburg vonden dat het anders kon, en ook anders moest. Dat heeft uiteindelijk – na vallen en opstaan – geleid tot een heldere organisatorische en financiële structuur. De wensen van onderwijzers zijn daarbij leidend geweest. De prijs van de excursies is 100 euro. Hiervan wordt 65 euro betaald uit het fonds dat sponsors van de Klasseboeren hebben gevuld. Het gaat hierbij om bedrijven uit de agrarische industrie, zoals een zuivelcoöperatie, bank, voerleverancier, boekhoudbureau en veehandelaar. Het resterende bedrag (35 euro) wordt opgebracht door de school. Van deze 100 euro komt 80 euro ten goede aan de ondernemer die de schoolklas ontvangt. Coördinator Van Gorp ontvangt 10 euro per boeking. De resterende 10 euro wordt besteed aan publiciteit zoals folders en een website.

De scholen krijgen waar voor hun geld. De Klasseboeren hebben een

spannend en leerzaam excursieprogramma bedacht en hebben onderling afspraken gemaakt over hygiëne en veiligheid. Deze afspraken zijn overigens uitgangspunt van een landelijk traject dat moet leiden tot een kwaliteitssysteem voor boerderijeducatie.

Lesbrieven

De groep Klasseboeren zit nooit stil. Van Gorp: "Op dit moment zijn we bezig met leerlingen van de Pabo om lesbrieven te maken voor de onderbouw, middenbouw en bovenbouw. Leerlingen halen nog meer uit het boerderijbezoek als zij de excursie voorbereiden. De bedoeling is om educatief materiaal te maken dat scholen van internet kunnen halen. Daarmee bereiken we dat het boerderijbezoek nog beter past binnen de kerndoelen van het basisonderwijs."

Volgens coördinator Van Gorp zijn leerkrachten en leerlingen erg enthousiast over de boerderijbezoeken. De meeste scholen komen elk jaar terug. Toch heeft zij nog wensen. "Wij zijn op dit moment afhankelijk van sponsors. Dat loopt op dit moment prima, maar onze financiers kunnen zich op elk moment terugtrekken. De financiering is dus niet structureel geregeld. Ik vind dat de overheid hier een taak heeft. Onze club probeert provincie en Rijk over de streep te trekken. Voor natuurontwikkeling is de financiering ook structureel geregeld. Waarom dan niet voor boerderijeducatie?"

Meer informatie:

Conny van Gorp, coördinator Klasseboeren, telefoon: (013) 511 16 20, e-mail: conny@klasseboeren.nl, internet: www.klasseboeren.nl

Belevend Leren

In het programma Belevend Leren is met steun van de provincie Gelderland, Noord-Brabant en KNHM een cursus ontwikkeld waarin boeren die boerderijeducatie geven of dat willen gaan doen, getraind worden en zich kunnen ontwikkelen op dit gebied.

In de cursus worden de volgende onderdelen behandeld:

- didactiek
 - materialen en gezamenlijke marketing
 - inrichting van het bedrijf inclusief veiligheid
 - een kwaliteitssysteem voor educatieboerderijen.
- De cursus wordt vanaf 2007 aangeboden vanuit het project Plattelandimpuls, deelproject educatie. Dit deelproject wordt uitgevoerd door Vrienden van het Platteland, de Coöperatie Stadland, Stichting Educatief Platteland en KNHM.
- In Brabant is de stichting Klasseboeren opgericht. In Gelderland is in drie regio's een gelijksoortig initiatief gestart (www.agrarischcultuurgood.nl).

TEKST RENÉ DIDDÉ

FOTOGRAFIE RUTH HOORVELD, MAISON DE LA FRANCE / INEKE OERLEMANS

'Classes de découvertes' heet het fenomeen. Geheel verankerd in het basisonderwijs nemen leraren hun leerlingen onder de twaalf elk jaar tien dagen mee naar buiten. Om het platteland te leren kennen, paddestoelen te zoeken, koeien te bestuderen en de achtergronden van voedsel en smaak te ontdekken. "We brengen ze niet alleen respect voor natuur en voedsel bij, maar ook respect voor elkaar."

'Ontdekkingsklassen' inmiddels een traditie

Franse schoolkinderen trekken eropuit

Elk jaar trekt hij er tien dagen op uit met zijn 120 leerlingen, soms naar het platteland, soms naar de bergen.

Jean-Luc Andreoletti is directeur van basisschool 'Les Vieilles Perrières' in Besançon, in het uiterste oosten van Frankrijk. Dit schooljaar ondernam hij een tocht naar Zuid-Frankrijk. "De leerlingen hebben de excursie zelf grondig moeten voorbereiden", zegt de schooldirecteur. "Via het internet verdiept ze zich vooraf in de landbouw, visserij en natuur van Zuid-Frankrijk. Ook deden ze een studie naar de architectuur en vaderlandse literatuur uit het zuiden."

Techniek en wetenschap

Gedurende de tiendaagse excursie maakten de leerlingen vele digitale foto's die 's avonds op een speciale website werden gezet en bij thuiskomst in een presentatie voor de ouders. "We denken dat deze tiendaagse excursies ook goed zijn om de sociale vaardigheden te stimuleren en het werken in groepen aan te moedigen. We brengen ze niet alleen respect voor natuur en voedsel bij, maar ook respect voor elkaar", zegt Jacques Corgini, directeur Lycée Français Van Gogh in Den Haag. Ook voor zijn school (met Franstalige kinderen van bijvoorbeeld diplomaten en ambassadepersoneel) is de 'ontdekkingsklas' vaste leerstof. "Dit jaar zijn we naar Pas de Calais geweest", zegt Corgini. Zijn leerlingen maakten onder meer een krant met verslagen van hun reis en hun ontdekkingen. De kinderen en hun begeleiders overnachten in jeugdhutten en speciale jeugdcentra.

Van frisse lucht naar leerstof

In Frankrijk gaan jaarlijks duizenden klassen van de école primaire (basisschool) op excursies zoals Jean-Luc Andreoletti en Jacques Corgini deden. Classen de découvertes heet het fenomeen. Ongeveer 700.000 Franse kinderen in 30.000 klassen, afkomstig uit heel Frankrijk, doorkruisen gedurende tien dagen het platteland, de bergen en de zee. De schoolreizen begonnen direct na het einde van de Tweede Wereldoorlog om ziekelijke stadskinderen een

periode in de frisse lucht te bezorgen. Stilaan zijn de classes de découvertes volledig geïncorporeerd in het basisonderwijs in Frankrijk. Nu vervult de ontdekkingsreis een belangrijke educatieve taak om de kinderen in contact te brengen met de oorsprong van voedsel, geologische en culturele elementen van hun land. De klassieke ontdekkingsreizen wakkeren de wetenschappelijke belangstelling van de kinderen aan door bijvoorbeeld ter plekke proefjes te doen. Ook de sportieve elementen worden niet geschuwd. In bergen leren de leerlingen skiën en klauteren ze over rotsen, terwijl ze en passant wetenswaardigheden over geologie en klimaat opdoen. Aan ze proeven ze het zoute water tijdens het zwemmen en leren ze over golfstromen en de invloed van de maan op eb en vloed.

Vierkante vis

De Fransen zijn in hun kolossale land weliswaar van oudsher gezegend met veel platteland en bovendien gepreoccupeerd met de culinaire geneugten, toch maken ook de Fransen zich zorgen om de jeugd. De 'malboue' (fastfood) ruikt op, kinderen ontbijten nauwelijks en drinken liters cola. "Obesitas is ook in Frankrijk een groeiend probleem. Het kennisniveau van de kinderen over hun basisvoedsel is soms schrikbarend laag", zegt Catherine Laurent van het Maison Descartes in Amsterdam. "In grote steden als Parijs en Lyon denken de kinderen bijvoorbeeld dat vissen als vierkante visfilets in de zee zwemmen. De classes de découvertes helpen om de kinderen de werkelijke gang van zaken rond landbouw, visteelt en het voedsel aan hun verstand te brengen", zegt de vrouw die bij Maison Descartes – gelierd aan de Franse ambassade – verantwoordelijk is voor wetenschap, landbouw en milieu.

Niet alleen respect voor natuur en voedsel, maar ook voor elkaar

Er is meer dan de classes de découvertes. Laurent wijst erop dat elke leerling van het basisonderwijs vrijwel wekelijks enkele uren in de namiddag besteedt aan milieueducatie. "Het is een betrekkelijk nieuwe trend, die sinds een jaar of twee is ingezet. Vaak vindt de natuur- en milieueducatie plaats op initiatief van het lokale gemeentebestuur, dat daarvoor contact heeft gelegd met regionale milieu- en natuurorganisaties, energieconsulenten en wat dies meer zij", aldus Laurent. Het zijn ook de gemeentebesturen die de kosten van dit milieueducatie voor hun rekening nemen. De gemeente zorgt tussen de middag overigens ook voor een warme maaltijd op school. De leerlingen moeten hun bevindingen in het wekelijkse milieueducatie uitwerken in werkstukken en projecten over duurzame energie, waterkringloop en afvalrecycling, aldus Laurent. "Niet zelden leidt dit tot energiebesparingsacties op school. De

Voedingsmuseum

In Montpellier staat sinds 1992 het museum Agropolis. Landbouw, voeding en milieu staan hier centraal. Jaarlijks bezoeken tienduizend kinderen het museum in de Zuid-Franse stad waar ook de landbouwuniversiteit van Frankrijk is gevestigd. Ze komen niet alleen uit de provincie Hérault, maar uit heel Frankrijk. "Er zijn 600 vitrines die de kinderen inzicht verschaffen in de voedselgewoonten van honderden landen", vertelt gids Charlotte Ribard van het landbouwmuseum. "Niet alleen zien ze welke graansoorten hoofdstanddeel van het voedsel in een bepaald land zijn, maar ook krijgen ze inzicht in de gewoonten als op een stoel aan tafel eten, op de grond eten of liggend op een bank de maaltijd gebruiken." Filmpjes, gedrukt materiaal en foto's vertellen het verhaal over hoe de voedingsstoffen worden geoogst, wat de bereidingswijze is van chocolade uit cacaobonen of kaas uit melk. "En het mooie is", zegt Ribard, "elke woensdagmiddag krijgen kinderen, vooral uit de omgeving, kookles en kunnen ze zelf concreet in aanraking komen met voedselgewoonten uit de gehele wereld."

FOTO: HANNEKE DE VRIES

kinderen zetten zelfs hun ouders door deze projecten op een meer milieubewust spoor." Bezoekjes aan landbouwbedrijven worden ook hierbij niet overgeslagen.

Kijken, ruiken, proeven

In Besançon ondersteunt directeur Andreoletti deze extra landbouw- en natuureducatie. "Wij zitten hier in de Comté, bekend om zijn droge kaas. Regelmatig bezoeken we daarom een veehouder waar we de kinderen het transformatieproces van melk van de koe naar onze regionale Comté-kaas laten zien." Soortgelijke activiteiten komen aan bod in de jaarlijkse 'semaine de goût'. Tijdens deze landelijk georganiseerde 'week van de smaak', die dit jaar voor de zeventiende keer werd gehouden, presenteren boeren, ambachtslieden, koks en andere professionals op het gebied van reuk en smaak zich. Tientallen gerechten en dranken passeren de revue. "Daarbij zijn er speciale activiteiten voor kinderen, waaronder aandacht voor multiculturele aspecten in Frankrijk, zoals culinaire invloeden uit Afrika en Azië", zegt directeur Corgini uit Den Haag. Deze week van de smaak is het uitgelezen moment om jongeren voor te lichten over de gevolgen van obesitas, zoals verhoogde bloeddruk, suikerziekten en kans op hart- en vaatziekten.

Zo vormen in het Franse onderwijs niet alleen ogen en oren, maar ook voeten, handen, neus en mond de leermiddelen van een volgende generatie.

Met dank aan Michèle Desage (Franse Ambassade, Den Haag),
Marianne Vaes (LNV-raad Nederlandse Ambassade, Parijs)

Meer informatie:

- Jacques Corgini, Lycée Français Van Gogh: ecoleprimaire@wanadoo.nl
- Persvoorlichter franse ambassade (informatie over Frans onderwijs)
- michele.desage@diplomatie.gouv.fr
- Maison Descartes, Amsterdam, Catherine Laurent: cultureur@maisonsdescartes.nl
- Agropolis museum, Montpellier: <http://museum.agropolis.fr>

FOTO: S. STROMEND-WATER

Boerderij in de Kijker

Zo'n twintig boeren in de Utrechtse Venen en vijf natuur- en milieueducatiecentra bieden met 'Boerderij in de kijker' gezamenlijk een lesprogramma voor basisscholen in een aantal gemeenten in Utrecht en Zuid-

Holland. Voor de groepen 3 en 4 is er *De Koeien van Boer Jan* over dieren op en rond de boerderij. Voor de groepen 5 en 6 is er een les over de herkomst van ons voedsel: *SUPER-BOER, ontmoet de man die ons eten maken kan*. De lessen zijn zo opgezet dat kinderen veel aan de slag gaan met doe-opdrachten. De boeren hebben hiervoor een cursus gevolgd. Voor voorbereiding en verwerking van de boerderijlessen zijn bij de lokale natuur- en milieueducatiecentra lesbrieven verkrijgbaar.

Schooljaar 2006-2007 is een proefjaar. Er is jaarlijks ruimte voor circa 200 groepen. Tijdens het proefjaar ontvangen de professionele educatieboeren een vergoeding van 75 euro per les (2 uur). Volgend schooljaar zal dat 100 euro worden, waarvan 20 euro wordt afgedragen voor coördinatiekosten. De coördinatie en uitvoering ligt in handen van Michelle Poort, Stromend Water. 'Boerderij in de Kijker' wordt mede gefinancierd uit diverse fondsen van overheid en banken.

Informatie: Michelle Poort, telefoon (030) 2936401, e-mail info@stromend-water.nl

Natuur- en milieueducatie leidt tot meer kennis en een positieve houding

Leerlingen die op de basisschool aan natuur- en milieueducatie krijgen – zoals buitenlessen en meerdaagse natuuractiviteiten – hebben tot vijftien jaar later meer kennis en een positievere houding en gedrag ten aanzien van natuur en milieu. Dit blijkt uit onderzoek naar de langetermijneffecten van natuur- en milieueducatie, uitgevoerd door Veldwerk Nederland in samenwerking met de universiteiten Utrecht en Wageningen.

Kinderen weten weinig over natuur en milieu en spelen te weinig buiten. Daar werden Kamervragen over gesteld. Organisaties voor natuur- en milieueducatie richten zich op het verbeteren van de relatie jeugd en natuur. De uitkomsten van het onderzoek vormen een belangrijke extra ondersteuning van het belang van natuur- en milieueducatie op basisscholen.

Het rapport (uit 2006) en de beleidsamenvatting zijn te bestellen bij Veldwerk Nederland. Kosten 25 euro.

Informatie: Veldwerk Nederland, Petra Jansen, telefoon (055) 3681014.

FOTO: P. FACCHINI DE SMARTE (MONTI)

Smaakmakers voor kinderen

Kinderen eten steeds ongezonder en weten te weinig over eten en waar het vandaan komt. Zelfs in Frankrijk neemt de 'McDonaldisation' toe, zie ook het artikel over Frankrijk in dit blad. Televisiekok Pierre Wind is al jaren pleinbezoeger voor smaaklessen op school. Samen met landbouwminister Veerman gaf hij vorig jaar het startsein voor een grootscheeps smaaklessenprogramma op de basisschool, geubsidieerd door het ministerie. Doel: kinderen laten ervaren hoe leuk en interessant voedsel is, zodat ze leren om bewuste en gezonde voedselkeuzes te maken. www.smaaklessen.nl

Er bestaan echter veel meer initiatieven voor smaak-, proef- en kooklessen voor kinderen, al dan niet gecombineerd met bezoeken aan producenten van voedsel: boerenbedrijven en fruit- en groentetelers.

Informatie: www.balancematters.org, www.papillette.nl, www.lekkerbelangrijk.nl en www.smaaktekamp.nl (foto's)

In Almere en Amsterdam ontvangen twee stadsboerderijen scholen en bewoners uit hun eigen stad op het erf, elk op geheel eigen wijze. Over boerderijeducatie op de kwetsbare grens van stad en platteland.

De weide en akkers van Stadsboerderij Almere liggen verspreid in en rond de stad. Eigenaars Tom Saat en Tineke van den Berg bouwden in het zicht van de bewoners eigenhandig een biologisch bedrijf op met akkerbouw, vollegrondsgroenteteelt en 125 koeien. "We zijn allebei geen agrariër van huis uit," vertelt Tineke, "maar we hebben een landbouwopleiding gedaan. We kozen dus heel erg voor dit vak, met een duidelijke uitdaging in ons hoofd: hoe moet Nederland verder met de landbouw? Ik vind dat we hier een vorm in hebben gevonden: een gemengd grootschalig bedrijf, natuurvriendelijk, mét publieksfunctie."

Stand houden tussen het steen

'Stadsboerderijen' zoeken aansluiting met stedeling

Albert en Angela Hoeve runnen op nog geen kilometer afstand van de hoogbouw van Amsterdam hun kleine biologisch dynamische boerderij met 25 melkkoeien. Begin jaren negentig namen zij de StadsHoeve over van Alberts ouders. Intussen zijn zij in staat om met een jaarlijkse subsidie schoolkinderen natuurlessen op de boerderij te geven. Tegelijkertijd kunnen ze zo hun bedrijf winstgevend houden. Voor hun collega's in Almere zijn de inkomsten niet substantieel, maar toch doen ze het graag. "Educatie is onbetaalbaar" geeft Tineke aan, "Het betekent vooral veel inzet en veel investeren."

Stadsbewoners

Het erf van Stadsboerderij Almere ligt net buiten de stad op stadslandgoed de Kemphaan. Bezoekers hoeven niet ver om een kijkje te komen nemen in de postal of biologisch vlees te kopen. Tineke: "We verkopen het vlees van onze witte gehoornde Marchigiana koeien aan huis. Stadsbewoners willen we graag laten zien dat het vlees dat ze hier halen, gezond is en afkomstig is van dieren die een goed leven hebben gehad."

"Er is duidelijk vraag naar wat wij doen, maar we moeten nog ieder jaar lobbyen voor subsidiegeld. Ik zeg altijd: ik ben geen project, ik ben boerin."

StadsHoeve Amsterdam zette in 1998 voor het eerst haar deuren naar de stad open door een lammetjeswandeling te organiseren. Het bleek een groot succes en groeide uit tot een evenement met zo'n 1500 bezoekers. "Mensen kunnen lammetjes aaien en er loopt door het land een wandeling met speurtocht voor kinderen," legt Angela uit. "En terug op de boerderij is er voor de ouders koffie en kunnen de kinderen een ritje maken op de pony en spelen in de hooiberg." Intussen is de StadsHoeve een zorg- en educatieboerderij en is er ook een opvang voor kinderen van nul tot 13 jaar.

Belangrijke lessen

Voor schoolbezoeken werken de twee stadsboerderijen samen met lokale educatiecentra. Zo ontwikkelt Tineke in Almere met het centrum voor natuur- en milieu-educatie (NME) Het Eksterne lesprogramma's en excursies voor alle groepen van het basisonderwijs. "Het NMEcentrum coördineert de inschrijvingen en de uitvoering van de lessen met de scholen. Voor groep vijf en zes is er een lesprogramma waarbij de kinderen op bezoek gaan bij onze koeien en kennismaken met de andere aspecten van het bedrijf, zoals de gewassen die het jaar rond verbouwd worden. Ze mogen bijvoorbeeld graan malen of zelf plantuitjes poten. Aan het eind van het programma ontmoeten de kinderen de boerin. Ze hebben van te voren vragen mogen bedenken, die ze dan aan mij kunnen stellen. Het is verrassend hoeveel ze dan willen weten, en hoe gericht hun vragen zijn. Zo'n bezoek maakt dus een hoop los."

StadsHoeve Amsterdam werkt alweer enkele jaren samen met het Amsterdams Natuur- en Educatiecentrum. Angela: "Veel kinderen uit Amsterdam hebben nog nooit een koe van dichtbij gezien. Daarom hebben wij samen met het centrum lespakketten ontwikkeld. Kinderen van groep vier tot en met acht helpen mee met het verzorgen van de dieren. Na de pauze ontdekken ze de natuur rondom de boerderij met behulp van opdrachttellen. Waterdierjes zoeken, een grondboring maken of een koe observeren. In de pauze spelen ze in het hooi, en dat is voor velen het hoogtepunt." Kinderen van groep een tot en met drie helpen ook mee met het dagelijkse werk, maar er is meer tijd om spelenderwijs de boerderij te ontdekken. Angela: "Veel kinderen hebben ontzag voor de ruimte, die zijn nog nooit de stad uit geweest. Je kunt je voorstellen dat je dan een hoop te ontdekken hebt als je hier voor het eerst

komt. We hebben gemerkt dat als kinderen gewoon meehelpen op de boerderij, ze het beste ervaren en onthouden wat er allemaal op een boerderij gebeurt. Dat geldt zeker voor de middenbouw, en helemaal voor kinderen met taalproblemen. Scholen geven zelf ook in de evaluatieformulieren aan dat ze juist geen schoolse boerderijlessen op papier willen, maar heel erg te spreken zijn over onze manier van boerderijeducatie. Onderwijzers van kleutergroepen die met hooi in hun haar in de lerarenkamer terugkeerden, zijn onze beste ambassadeurs."

Grond en geld

De toekomst van de stadsboerderijen is onzeker. In Almere beheren Tom en Tineke nu alweer zo'n tien jaar op natuurvriendelijke wijze de groene ruimte van de stad. De gemeente levert op haar beurt akkergronden aan het tweetal, maar ieder jaar opnieuw is het onduidelijk of ze hun gepachte grond kunnen behouden en hun werk kunnen voortzetten. Tineke: "Die onzekerheid is soms moeilijk, omdat je weinig teeltplannen kunt maken. Maar het mag duidelijk zijn dat wij boeren met het gezicht naar de stad toe. Wij dragen graag bij, nu en in de toekomst. Mensen weten niet meer wat er op een boerderij gebeurt en waar hun eten vandaan komt. Dat moet veranderen. Wij hebben de stad wat te bieden, maar op haar

beurt heeft de stad ons iets te bieden. De stad is welkom, maar dan moet de gemeente bereid zijn om landbouwgrond beschikbaar te stellen. Ze moet willen investeren in de toekomst van de kinderen."

Bij de StadsHoeve Amsterdam is niet grond maar geld de onzekere, allesbepalende factor. Angela: "Vanaf 1998 ontvingen wij subsidie van de gemeente Amsterdam en de toenmalige Natuurvereniging Waterland. Maar toen in 2002 de subsidiekraan dicht ging, kwamen er meteen geen klassen meer. Scholen hebben namelijk geen budget voor boerderijeducatie." Om hun bedrijf met natuurlessen te kunnen blijven voortzetten, was stadsdeelraad Amsterdam Noord bereid geld neer te leggen. "Tot de zomer van 2007 zijn we al volgeboekt," geeft Angela aan. "Er is dus duidelijk vraag naar wat wij doen. Helaas moeten we nog altijd ieder jaar lobbyen voor subsidiegeld en onze activiteiten als project definiëren. Maar ik zeg dan altijd: ik ben geen project, ik ben boerin en wil graag verder met mijn werk, daar ben ik goed in. En zolang kinderen roepen dat ze alleen melk van Albert Heijn lusten, en niet van de koe, verdient ons werk alle steun."

Meer informatie:

StadsHoeve Amsterdam, Albert en Angela Hoeve, telefoon: (020) 624 27 15, e-mail: stads hoeve@xs4all.nl, website: www.stads hoeve.nl
Stadsboerderij Almere, Tom Saat en Tineke van den Berg, e-mail: info@stadsboerderijalmere.nl, website: www.stadsboerderijalmere.nl

De eelant hoeve

Was leuk vonjulie leukmetons laatmetweetenjulie
Vondde de oekvondichetleukmetons
Dekavjus vondiedeichetleuk
Groetjes van de klas , tim c

Wie hebben
met geland
Biedend
Stamgroep 34
de Rijkse
Lands

...
...
...

Hallo vrag!
ik vond het heel leuk.
ik vond de platen leuk.
ik vond het zo leuk.
ton liet de platen zien.
Bieden van de wien
Platen was ook wien
Het verchroot glas van leuk
ik vond alles leuk
en die wintol was echt ond.
groetjes god

in Loo Albo
Het rime heb leuk op de boemachboerdorgi.
Mijn haagje ligt nu op de hoestengloerij.
Ik hoop dat het haagje lekker maakt.
Ik vond het leuk dat u ons uit koos.
Ik hoop u ook geluk met uw haagje
groetjes god

Op bezoek op de boenderij

Hee! vriendd
kerjme top groedex
Laurens
vankes fondich leuk

ik ben Wendy
ik vond het leuk op de eiland hoes
Maar het leukst was naar edge hoes
Met de platen van de vinkel hoes
Droer 40m

ik vond het leuk
en job ging onder de dees
en tom legt het goed uit
van hoes

“Vroeger gingen wij met onze kinderen graag kamperen bij de boer. Als de boerin kwam vragen wie er wou kijken hoe een koe kalft, kwam er meteen een hele sliert kinderen mee. Ze waren altijd diep onder de indruk – zo’n boerin was de best denkbare ambassadeur voor de landbouw.” Dat zegt Jan Douwe van der Ploeg, hoogleraar rurale sociologie aan de Wageningen Universiteit. Eigenlijk zou elke school intensief met een boerderij verbonden moeten zijn, vindt de hoogleraar.

**Hoogleraar rurale sociologie
Jan Douwe van der Ploeg:**

“Ik geloof niet in één

Het is ontzettend belangrijk dat kinderen kennisnemen van de voedselproductie en leren hoe die in het landschap is ingepast. Als ze mensen ontmoeten die daar met hart en ziel aan werken en een handje meelopen op het bedrijf raken ze daar spelenderwijs mee verbonden. Nog maar anderhalve generatie terug had bijna iedere Nederlander wel vakanties op de boerderij doorgebracht. “Demografische ontwikkelingen en schaalvergroting in de landbouw hebben daarin verandering gebracht”, zegt Van der Ploeg. “Onze kinderen kennen de basis van de voedselproductie niet meer. Misschien staan ze daarom ook onverschilliger tegenover eten. Bij debatten met Friese middelbare scholieren over het nieuwe streekplan bleek dat de jeugd vooral meer water en natuur wilde, meer recreatie en toerisme. De landbouw kwam niet aan bod.”

Hoe erg is dat?

“Vooral stadskinderen vallen buiten de boot. Dat is een gigantische lacune. Omwentendheid leidt tot onverschilligheid. De landbouw verbindt de maatschappij met de levende natuur. Door de landbouw zijn onze landschappen ontstaan en is de biodiversiteit vergroot. Maar de landbouw is zelf ook verweerd geraakt. Een deel is nog hecht gerelateerd aan natuur en landschap, een ander deel is sterk geïndustrialiseerd en afgesneden van de levende natuur. Landschappen zijn geïgaliseerd, biodiversiteit weggedrukt, er is een enorme milieuvervuiling teweeggebracht. Dit deel van de landbouw veroorzaakt

demonstratiekoe”

veel weerzin bij het publiek. De collega's die wel goed bezig zijn, lijden daar ook onder. Opmerkelijk is dat stadsboerderijen wel 40 tot 60.000 bezoekers per jaar trekken. Ook volkstuinten blijven populair. Omgaan met de grond, met de planten, werkt ontspannend en zelfs therapeutisch. Zorgboerderijen maken een snelle opmars door. Sommige boeren bieden 'adoptiedieren' aan. Een moderne samenleving kan niet zonder omgang met de natuur. Nederlanders zouden evenveel waarde aan het Groene Hart moeten hechten als de New Yorkers aan hun Central Park.”

Hoe moeten we boerderijeducatie organiseren?

“Het ministerie van landbouw zou een aanzienlijk budget moeten vrijmaken, om boerderijen en scholen systematisch te verbinden.”

De landbouw moet toch juist meer marktgericht gaan werken?

“Formuleer het dan in termen van plichten. Het is de verantwoordelijkheid van boeren en tuinders om de jeugd zicht te bieden op hun vak en het is een plicht van scholen om kinderen daar kennis mee te laten maken. Wanneer is een biologeus nou leuker dan wanneer je een koe kunt zien kalven of tomaten ziet groeien? Door horen, ruiken, zien en proeven raak je betrokken. Daarna volgt dan het informatieve verhaal, de theoretische verdieping. Boeren, scholen en overheden dienen dat te faciliteren. Toen ik in Italië woonde kregen mijn kinderen naast de schoollunch met streekproducten ook 'smaklessen', met een bezoekje aan de kaasmakerij. Prachtig toch?”

Welke ambities moet een educatieboerderij hebben?

“Ik geloof niet zo in educatieboerderijen waar één demonstratiekoe rondloopt. Mijn voorkeur gaat uit naar gewone, aardige boerenbedrijven, die laten zien hoe de landbouw werkt. Er zijn leuke bedrijven die zich toeleggen op het ontvangen van schoolklassen. Ook voor allochtone kinderen kan dat heel waardevol zijn. Vooropgesteld, het moeten aardige bedrijven zijn. Op een educatieboerderij willen kinderen niet horen “Blijf van die appels af, want ze zijn net gespoten.” Als mijn eigen studenten op excursie gaan naar een intensieve varkenshouderij, zitten ze op de terugreis soms letterlijk te kotsen in de bus. Dat is een vorm van ondernemen die zichzelf heeft overleefd.”

Is educatie voor boeren aantrekkelijk als neventak?

“Verbrede boerenbedrijven kun je niet in de liefhebberijcategorie plaatsen. Dit is een nieuwe vorm van professionaliteit. We doen in Wageningen universiteitsbreed onderzoek naar verbreding van de landbouw met ‘gezelligheidsdieren’, zorgboerderijen, agrarisch natuurbeheer enzovoorts. Voor boeren vergt het veel vakmanschap en ondernemerschap om nieuwe goederen en diensten aan te bieden en daar nieuwe markten voor te zoeken. Ik denk dat alleen bedrijven met een verbrede doelstelling in dit land straks nog melk of graan kunnen produceren.”

Meer informatie:

Website Jan Douwe van der Ploeg: www.jandouwevanderploeg.com

Midweek ‘Waar komt ons voedsel vandaan’

Tijdens een midweek in het laagseizoen kunnen scholieren kijken, horen, voelen, proeven en slapen op de boerderij. De projectweek ‘Waar komt ons voedsel vandaan’ speelt zich af in het Land van Hilver in Noord-Brabant, bij zeven boerderijen en een groepsaccommodatie.

De kinderen trekken er dagelijks met een huifkar op uit om een bezoekje te brengen aan een tuinbouwbedrijf, een kippenboer, een rundveebedrijf, een geitenhouderij, een boerderij met varkens en een palingkwekerij. Ook bezoeken zij een biologisch bedrijf om het verschil met gangbare landbouw te ontdekken. Een bredere ondersteuning, bijvoorbeeld vanuit de overheid, zouden de initiatiefnemers toewijzen.

Informatie:

www.elhorst.nl/scholenproject

Het Kleine Loo

Het Kleine Loo is een blad dat leerkrachten van de basisschool op inspirerende wijze wil informeren over het werk van boeren en tuinders (en aanverwante handel en industrie). De informatie kan in de lessen gebruikt worden. Al 20 jaar lang wordt het blad viermaal per jaar naar 8000 basisscholen in Nederland gezonden. Het Kleine Loo is een uitgave van Stichting Public Relations Land en Tuinbouw in samenwerking met de stichting Vrienden van het Platteland. Sinds 2003 wordt het magazine medegefinancierd door het productschap Tuinbouw, de Nederlandse Zuivel Organisatie (NZO), Productschap Vee, Vlees en Eieren, en het Hoofdproductschap Akkerbouw. De gelijknamige website is bedoeld voor leerlingen en docenten en bevat veel informatie over het onderwerp. Daarnaast organiseert Het Kleine Loo binnen het project ‘Met de klas de boer op’, excursies naar agrarische bedrijven. www.hetkleineloo.nl

Boerderijeducatie past binnen de kerndoelen van het basisonderwijs. En het past ook bij een nieuwe richting in het onderwijs: ervaringsgericht leren. In gesprek met een onderwijspedagoog en een directeur van een basisschool. Het advies aan de boer is: blijf jezelf.

Onderwijsdoelen vinden weerslag in ervaringsgericht leren

De geur van prikkend stro

Spelenderwijs leren. Dat is volgens Henri Kempenaars de essentie van boerderijeducatie. Ruiken, proeven, voelen; op een boerderij komen kinderen dicht bij de natuur. Dichterbij kan eigenlijk niet. Hij is directeur van basisschool De Armhoeve Akker uit Tilburg. Vijfhonderd meter verderop – tegen de rand van de stad aan – ligt een melkveebedrijf. Drie kinderen van deze ondernemer zitten op de school van Kempenaars. De schoolklassen waarin de kinderen van de melkveehouder zitten, gaan af en toe naar deze boerderij. Ze steken daar enorm veel van op, is de ervaring van Kem-

penaars. "Als je de kinderen bezig ziet dan denk je: leren ze hier wel wat van? Maar als je de verslagen van de leerlingen leest, dan is het antwoord duidelijk. Ze slaan alles in hun kopjes op. Door te luisteren naar de boer, maar vooral ook door dingen te doen. Het is net als bij rekenen. Door sommen te maken, leer je de theorie."

Zitten op balen

Er zijn veel goedwillende boeren en tuinders. Ze nodigen scholen uit, bereiden het bezoek van de leerlingen toe in de puntjes voor, zorgen voor educatief informatiemateriaal en ruimen hun erf op. Sommigen investeren in speciaal meubilair. Ze leggen leerlingen, docenten en ouders in de watten. Ga daarin niet te ver, stelt Jan Alfrink. "Een boerderij moet een boerderij blijven. En ook de boer moet vooral zichzelf blijven. Ga geen schoolje spelen. Leerlingen hebben respect voor mensen die een vak uitoefenen. Ze willen zien wat een boer doet, willen horen wat hij je vertellen heeft. Een boer

moet vooral niet doen alsof hij leerkracht is. Toen ik jong was, gingen we met de klas op bezoek bij een smid. We keken hoe hij hoefijzers maakte. De smid hoefde niks te zeggen. Je voelde de hitte, zag het ijzer smelten, hoorde het geklop van de hamer. Er gewoon te zijn, dat was al genoeg."

Jan Alfrink uit Zutphen heeft een pedagogisch adviesbureau. Eerder was hij onderwijzer en directeur van een basisschool. Inmiddels loopt hij 34 jaar in het onderwijs rond. Hij heeft intensieve relaties met basisscholen uit Zutphen en omgeving. Ook is hij betrokken bij de activiteiten van een groep agrariërs die de banden met het onderwijs wil aanhalen. Boerin Marente Hupkes uit Brummen – in de agrarische wereld bekend van haar cursussen 'koe schilderen' en 'koe knuffelen' – is initiatiefnemer van deze boerengroep.

Koop geen kuipstoeltjes, geen tafeltjes, adviseert Alfrink aan boeren die overwegen schoolklassen uit te nodigen. "Zet wat stroballen in een kring. Stro hoort bij een boerderij. Een kind voelt het stro

Leerlingen hebben respect voor mensen die een vak uitoefenen

prikken en dat is hartstikke goed. Een strobaal versterkt de zintuiglijke waarneming. Dat is precies de meerwaarde van boerderijeducatie. Met een kuipstoeltje breek je dat in feite af."

Kerndoelen

De essentiële vraag is of een excursie naar een boerderij past binnen de kerndoelen van het onderwijs. De onderwijsdoelen hangen volgens Alfrink als het zwaard van Damocles boven het hoofd van de leerkracht. Hij moet aan het eind van het jaar aantonen dat is voldaan aan de vastgelegde doelen op het terrein van kennis, vaardigheden en houding. En dat op een flink aantal leergebieden. Alfrink stelt de aarzende leerkrachten gerust. "De kerndoelen van het basisonderwijs zijn ruim geformuleerd. Je kunt er veel onder kwijt. Het materiaal dat inmiddels is gemaakt in het kader van Belevend Leren (zie ook pagina 11) sluit naadloos aan bij veel van die onderwijsdoelen. Wat dat betreft kan ik schooldirecteuren en leerkrachten geruststellen." Volgens Alfrink is het basisonderwijs de laatste jaren erg cognitief gericht. Binnen het onderwijs wordt daarover intensief gediscussieerd. "In mijn contacten met scholen merk ik dat er meer belangstelling komt voor ervaringsgericht leren. Steeds meer leerkrachten zijn ontvankelijk voor nieuwe vormen van onderwijs. Leren door dingen te doen, te ervaren, door zintuigen te prikkelen. En waar kun je nou meer ervaringen opdoen en zintuigen prikkelen dan op een boerderij?"

Het onderwijs is altijd in beweging. Sinds kort kunnen scholen zelf bepalen waar zij hun geld aan uitgeven. Voor boeren die met boerderijeducatie willen beginnen, is deze zogeheten lumpsumfinanciering een uitgelezen kans, stelt Alfrink. Bovendien moeten basisscholen binnenkort weer hun vierjaarlijkse schoolplan vaststellen. Ook dat biedt boeren een mogelijkheid om aan de bak te komen in het onderwijs.

Voorzichtigheid

Alfrink laat het woord respect vallen. Scholen besteden de laatste tijd veel aandacht aan dat woord. Respect is een breed begrip. Elkaar begrijpen, zorgen voor elkaar en voor de leefomgeving, accepteren dat niet iedereen gelijk is; dat blijken belangrijke thema's te zijn in het huidige onderwijs. Alfrink: "Op een boerderij kun je veel van die thema's in praktijk brengen. Door kalfjes te voeren en slapantjes te poten, leren kinderen voorzichtig om te gaan met dieren en planten. Kinderen doen dat automatisch. De volgende stap is dat ze met respect omgaan met hun medeleerlingen, en met hun schoolboeken." Boerderijexcursies moeten niet verpeld worden gesteld, vindt Alfrink. Leerkrachten moeten al zoveel, eigenlijk te veel. Je zou leerkrachten moeten overreden. Dat vindt de eerdergenoemde schooldirecteur Henri Kempenaars trouwens ook. Kempenaars: "Er zijn leerkrachten die geen enkele affiniteit hebben

met boeren. Die gaan liever met hun leerlingen naar de natuur of gaan een film maken. Ik laat dat over aan de individuele meesters en juffen."

Ook in de regen

Het bezoek aan een boerderij vraagt veel van een leerkracht, weet Kempenaars. "Wij hebben een bedrijf dicht in de buurt. Kinderen kunnen er lopend naartoe. Dat zal bij veel scholen niet het geval zijn. Dan moet je vervoer regelen. Dat is in deze tijd waarin vaak beide ouders werken niet eenvoudig. Leerkrachten met goede ervaringen op de boerderij nemen die hobbels wel." Alfrink beaamt dat een excursie naar een boerderij vaak een hoop gedoe oplevert. Hij adviseert – als het maar even kan – op de fiets te gaan. "Ook in de regen, ook als het vriest. Net zoals de landbouw hoort ook het weer bij de natuur. Op de fiets voel je dat, in de auto niet." Boeren uit de omgeving van Tilburg vragen scholen om een bijdrage van 35 euro per bezoek. Kempenaars vindt dat bedrag alleszins redelijk. Alfrink vindt het terecht dat het onderwijs meebetaalt. "De boer levert een prestatie en moet daarvoor worden betaald. Daar ben ik heel stellig in. Met de lumpsumfinanciering van tegenwoordig zijn daarvoor meer mogelijkheden."

Meer informatie:

Jan Alfrink, telefoon: 0610 492 105, e-mail: janalfrink@hotmail.com

Noorwegen: toename belangstelling exacte vakken De aansluiting met de praktijk

SAMENVATTING VAN ARTIKEL GESCHREVEN DOOR GRO ELDEN, VERTALING CECIL VERHEIJ

Het merendeel van de kinderen (60 tot 70 procent) leert beter als het onderwijs ook een praktische invulling krijgt. Achterliggende gedachte is dat het leren lezen en schrijven beter gaat als dit wordt gekoppeld aan praktisch boerderijwerk. Het project 'De boerderij als pedagogisch hulpmiddel' is al in meerdere regio's in Noorwegen een groot succes.

Erling Krogh van de faculteit van Milieu- en Biowetenschap (UMB) van de Universiteit van Ås is coördinator van het project. Dit jaar namen 120 leerkrachten en boeren in Oslo en Akershus deel aan een voorbereidingsbijeenkomst voor het project. We zijn zeer tevreden."

Een uitgangspunt van het leerplan voor 2006 was dat een kwart van de lessen aan vakoverschrijdende en lokale projecten wordt besteed, waardoor betere mogelijkheden ontstaan voor de integratie van speciale onderwijsbehoeften. Ook de Noorse ervaring wijst uit dat kinderen het meest geïnteresseerd raken als ze over dingen leren waar ze echt geïnteresseerd in zijn. "Exacte vakken zijn steeds minder populair bij leerlingen. Wij denken dat praktische werkzaamheden op de boerderij wel aantrekkelijk zijn voor veel kinderen, en dat dit kan bijdragen aan toename van belangstelling voor de natuur en exacte vakken. Ervaringen in andere regio's laten dit zien."

De ideale 'lesboer'

Wat moet een agrarische ondernemer in huis hebben om een goede educatieboer(in) te zijn? Allereerst: plezier in het vak en vooral ook in het overdragen daarvan.

De markt stelt de volgende eisen aan boerderijeducatie:

- de boerderij is een veilige didactische omgeving, waar groepen in de praktijk kennis opdoen over landbouw, natuur, milieu en gerelateerde onderwerpen;
- de educatieboer(in) en begeleiders beschikken over didactische vaardigheden;
- er wordt gewerkt met kwalitatief hoogwaardig les- en ontvangstmateriaal;
- er zijn praktische werkvormen met een hoge beleveringswaarde;
- de vakoverstijgende thema's sluiten aan bij de specifieke eisen van de doelgroep, zoals het curriculum van het onderwijs.

In de praktijk betekent dit dat de educatieboer(in) zich verdiept in de (behoefte van de) doelgroep. Wat is het lesdoel? Bij het vooroverleg horen ook praktische afspraken over de tijdsduur van de excursie, de werkvormen (doceren, demonstreren, gespreksvormen, practicum, een rollenspel, opdrachtvormen) en de eventuele hulpmiddelen of materialen. Om het af te maken hoort er ook een evaluatie-instrument bij, om te kunnen bepalen of de doelen behaald zijn. Voorop staat echter dat een boer(in) niet verzandt in alle richtlijnen, maar de ruimte neemt om zijn of haar boerenliefde, passie en betrokkenheid bij het bedrijf over te brengen op de kinderen.

Informatie:

Nicolette van de Kamp, telefoon: (033) 299 92 00 / 0611 323 581, e-mail: nicollette@educatieplatteland.nl

Juf Wendy prijst veelzijdigheid van leerervaringen 'Deze uitstapjes zijn heel compleet'

De kinderen van onze school maken van huis uit niet zo vaak een uitstapje buiten de eigen woonomgeving. Onze school staat in Tilburg-Noord, een wijk met hoge flats, en veel kinderen hebben nog nooit het boerenland gezien. Dat is een van de redenen waarom wij dit doen en waarom het ook zo aanslaat. Kinderen van een stadsschool verruimen zo hun blik." Wendy Wijnen geeft les aan groep 5 op de islamitische school Aboe El Chayr. "Met de jongere kinderen gaan we vaak naar een geitenhouderij, dieren zijn voor de kleintjes erg leuk. De bovenbouw gaat dit jaar naar een paprikakweker, daar leren ze weer andere dingen." De onderbouw gaat met de auto, en ouders rijden. "Dat is ook een belangrijk aspect op deze school", verklaart Wendy. "De excursies bevorderen de betrokkenheid van de ouders." Dat de school er 35 euro voor moet betalen vindt Wendy niet meer dan normaal. "Alle uitstapjes kosten geld en de ontvangende boeren leveren er ook goed werk voor. Wij betalen het uit de pot Cultuureducatie."

Ook maakt zij zich geen zorgen over aansluiting van het boerderijbezoek op de kerndoelen. "Er is genoeg ruimte voor buitenschoolse activiteiten en bovendien leren onze kinderen hier juist heel veel van. Het is zelfs goed voor hun taalontwikkeling. Ze leren luisteren naar iemand die in de praktijk uitleg geeft, ze leren kritische vragen te stellen; en nieuwe woorden blijven beter hangen als je in de praktijk ziet wat ze betekenen. We maken ook foto's en herhalen alles weer in een nabespreking in de klas. En wat vooral zo goed is: de kinderen leren op verschillende niveaus: de boer vertelt dingen, ze zijn praktisch bezig – voeren, aaien, stro in de stallen leggen – en praten daarbij ook met elkaar. Het is goed voor hun cognitieve én sociale ontwikkeling. Zo'n uitstapje is een volledige leerervaring."

In 1985 spraken enkele lokale bestuursleden van Landelijke Gilden¹⁾ en een inspecteur van het ministerie van onderwijs elkaar in een klein cafeetje in het Meetjesland, een typisch plattelandsgedebied in het noorden van de provincie Oost-Vlaanderen. Na een grondige analyse van de wereldproblemen, zoals in Vlaanderen vaak tussen pot en pint gebeurt, raakten ze in een geanimeerd gesprek rond de vaststelling dat 'de kinderen niet meer wisten waar de melk vandaan kwam'. Daar moest wat aan gebeuren.

Overheidssteun in België reeds een feit

Evolutie van twintig jaar 'Plattelandsklassen'

Het begon zo: mensen van de Landelijke Gilden drompelden de kinderen van enkele lokale schooltjes gedurende een week lang onder in het leven van de land- en tuinbouwer. De onderwijsinspecteur zag hierin een interessant experiment op het vlak van ervaringsgericht onderwijs. Het concept 'plattelandsklassen' was geboren. Wat de Meetjeslandse cafebezoekers toen niet beseften, was dat ze met dit idee de grondslag legden voor de uitbouw van een organisatie die tot op vandaag toonaangevend is op het vlak van landbouwenducatie in Vlaanderen. Twee jaar later adopteerde de Landelijke Gilden Nationaal immers het idee en stichtte Plattelandsklassen vzw²⁾. Meer dan twintig jaar later worden er nog altijd plattelandsklassen georganiseerd en is de organisatie een volwaardig kenniscentrum, dat samenwerkt met vijftien daartoe ingerichte verblijfslocaties op het platteland. Deze 'plattelandcentra' liggen verspreid over alle plattelandsgedebieden in Vlaanderen. Vanuit deze centra verkenken de kinderen een week lang per fiets de omgeving. Uiteraard zijn de toegepaste methodieken in de afgelopen 20 jaar verder geëvolueerd. Maar de basisconcepten zijn al die tijd onverwiltig gebleven.

1) Landelijke Gilden is de plattelandorganisatie van Boerenbond. Zij tellt ongeveer 70.000 leden, waarvan eenderde deel land- en tuinbouwers en tweederde niet-agrarische plattelandsbewoners. Deze zijn georganiseerd in meer dan 970 lokale afdelingen.
2) Vereniging Zonder Winstoemerk - in Nederland zou zoiets een Stichting genoemd worden.

De vijf basisconcepten

1 Integrale plattelandsbenedering

Natuurlijk speelt de verkenning van de agrarische sector de hoofdrol in elke plattelandsklas. Maar deze verkenning gebeurt wel vanuit een integrale benadering van het platteland, waarbij niet alleen land- en tuinbouwbedrijven aan bod komen, maar ook aandacht besteed wordt aan de bij die streek behorende landschap en natuur, geschiedenis, bewoning, geografie, enzovoorts. Net die binding met haar omgeving maakt de agrarische sector in een bepaalde regio immers tot wat ze is. Bovendien wordt vanuit de ervaringen van boeren in het noorden ook de link gelegd naar boeren in het zuiden.

2 Ervaringsgericht

De plattelandsverkenning gebeurt ook op een zeer ervaringsgerichte educatieve manier, waarbij de nadruk ligt op het 'beleven' van het platteland met volop ruimte voor horen, voelen, ruiken, zien en smaken. Deze benadering zorgt ervoor dat de kennis die de kinderen spelenderwijs opdoen nog jaren lang bekijft.

3 Dialoogbenadering

De beleving wordt aangevuld met objectieve informatie, waarbij de kinderen hulpmiddelen tot het zelf zoeken van antwoorden worden aangereikt. Met andere woorden, het is niet de bedoeling dat de boer gaat 'preken' over het belang van landbouw voor de samenleving. Wanneer kinderen de 'boerenstiel' vanuit hun eigen ervaring leren waarderen, komt de rest vanzelf wel.

4 Doelgroepgericht

Elke plattelandsklas wordt georganiseerd vanuit de verwachtingen en leervragen van de kinderen. En de eindtermen en leerplannen vormen de leidraad. Vanuit die benadering zijn plattelandsklassen méér dan een soort 'imagoverwerking' vanuit een bepaalde sector. Het zijn volwaardige educatieve projecten die ook door de onderwijssector bijzonder geapprecieerd worden. Dat blijkt uit de jaarlijkse stijging van het aantal plattelandsklassen. Vandaag zijn het er meer dan 150 per jaar, waarbij zo'n 6.000 kinderen van de basisschool gedurende een week lang een plattelandsbad krijgen.

5 Levensrecht

Voor de inhoudelijke invulling zorgen de meer dan 600 vrijwillige medewerkers, zoals boeren en tuinders, natuur- en streekgidsen, fietsgeleiders, organisatorische medewerkers en leerkrachten. Elk van deze vrijwilligers werkt vanuit zijn of haar 'ervaringsdeskundigheid' mee aan een inhoudelijk aantrekkelijk én gevarieerd aanbod dat bovendien bijzonder levensrecht is. Plattelandsklassen vzw investeert heel wat energie in vormingsinitiatieven en individuele begeleiding van deze vrijwillige medewerkers.

Elk jaar krijgen zo'n 6.000 kinderen een week lang een 'plattelandsbad'

Spin offs en tools

Het bleef niet bij de organisatie van plattelandsklassen alleen. Plattelandsklassen vzw ontwikkelde een ruim palet aan activiteiten: schoolreizen, excursies en workshops, vakantiecampen. Al deze spin offs blijven gebaseerd op de basisconcepten. De doelgroep is verruimd: ook kleuters en leerlingen van de middelbare school doen mee, zowel via het 'reguliere' onderwijs als via het jeugdwerk.

Deze verschillende initiatieven worden ondersteund door aangepaste leermiddelen zoals didactische brochures, websites, praatplaten, educatieve spellen, video en doe-dozen. Het is interessant om vast te stellen dat deze tools meer en meer gebruikt worden buiten de activiteiten van Plattelandsklassen vzw zelf, maar ook in bijvoorbeeld de 'gewone' lessen in de klas.

Ten slotte ontwikkelde Plattelandsklassen vzw vanuit haar expertise ook een vormings- en consultancyaanbod naar intermediairen:

- Een volledig begeleidingspakket voor agrarische bedrijfsleiders die zich toelagen op het ontvangen van groepen;
- Steun aan lokale groeperingen die een educatief fiets- of wandelpad willen ontwikkelen;
- Vormingspakket rond 'landbouwenducatie' voor leerkrachten;
- Basisvorming voor landbouwers, bijscholing tot 'ambassadeur van de landbouw';
- Een informatiedatabank voor natuur- en streekgidsen, die met bijscholing de kwalificatie 'landbouwguides' kunnen verwerven.

Structurele toelage

Al met al een hele opdracht voor de vier vaste en drie freelance medewerkers. Het is dank zij de inbedding in Landelijke Gilden en Boerenbond dat met deze beperkte bestaafing een dergelijk breed gamma aan activiteiten ontwikkeld kon worden. Plattelandsklassen vzw is en blijft dan ook in grote mate gedragen door de vele vrijwilligers.

Deze evolutie ging echter ook aan de Vlaamse Overheid niet voorbij. Plattelandsklassen vzw werd in 2004 als eerste organisatie erkend als 'Centrum voor Landbouwenducatie'. Hierdoor kan zij rekenen op een – weliswaar beperkt – structurele betoelaging vanuit de overheid. De rest van het werk wordt gedragen door projectwerking én door de financiële en logistieke steun vanuit Boerenbond.

Meer informatie:

Wim Ceulemans, secretaris Plattelandsklassen vzw,
tel. +32 (0)16 28 60 31, e-mail wim.ceulemans@boerenbond.be.
Zie ook www.plattelandsklassen.be

Actieve vrouwen in Hoeksche Waard

"Aan vreemden op je erf moet je ook wennen"

Even buiten het Zuid-Hollandse dorpje Klaaswaal verwelkomt Mariëtte de Koning ons op haar akkerbouwbedrijf. Binnen maken we kennis met Marianne van Ringelestijn en Adrie Groenenboom. Samen met Lianne Ravenstijn organiseren zij voor basisscholen boerderijlessen in de Hoeksche Waard.

Tien jaar geleden zijn we met zijn vieren begonnen met de PR-commissie, uit de commissie Vrouw en Bedrijf van de WLTO, legt Mariëtte de Koning uit. We stelden ons als doel om de agrarische sector ook positief in het nieuws te krijgen. Daarbij wilden we ons voornamelijk richten op basisschoolkinderen, met name hier in de Hoeksche Waard." Bij aanvang noemde het vieraal hun project 'Holder de bolder door de polder', en intussen heet het 'Holder de bolder door de polder / met de boer op'.

Toptijd

Scholen kunnen zich ieder jaar inschrijven. De PR-commissie benadert daarvoor alle scholen in de Hoeksche Waard. Adrie Groenenboom: "Dat zijn er 58. De Hoeksche Waard is eigenlijk een eiland, omringd door water. Maar er zijn ook scholen van buiten de polder die belangstelling hebben. Die zijn ook welkom." Op een toegedrukt formulier kunnen klassen aangeven of ze bijvoorbeeld naar een fruitteeltbedrijf, akkerbouwbedrijf, veehouderij of zaadbedrijf willen gaan. Groenenboom: "We hebben intussen zo'n 75 boeren in ons bestand zitten die medewerking aan het scholenproject. Er doen

150 klassen per jaar mee. De toptijd voor bezoeken is januari tot en met mei. Bij het indelen houden we rekening met het niveau. Op bedrijven met een ingewikkeld verhaal ga je niet gauw een groep 4 inplannen."

Collega Lianne Ravenstijn maakt de uiteindelijke afspraken met de scholen. De klassen komen op eigen gelegenheid, soms met het openbaar vervoer. De Koning: "De buschauffeur is hier vaak niet te beroerd om extra te stoppen voor 25 of 30 kinderen."

Vertellen is een kunst

De scholen in de Hoeksche Waard stonden vanaf het begin open voor boerderijeducatie, maar voor de agrariërs lag dat anders. De Koning: "In het begin moesten we echt lobbyen. Vreemden op je erf is bijvoorbeeld ook iets waar je aan moet wennen. Toen de eerste agrariërs meededen, wilden anderen het ook wel eens proberen. En als agrariërs kinderen op de basisschool hebben, helpt dat ook." De boeren krijgen een geringe vergoeding in de vorm van een VVV-cadeaubon. De Koning: "Het is helaas vooral vrijwilligerswerk. Er is geen overheidssubsidie. Met de lokale Rabobank zorgen wij voor de bon en we vragen de scholen om een presentie mee te brengen"

Schoolkinderen op het erf vraagt wel om een aantal maatregelen. De Koning: "Bij nieuwe bedrijven gaan we in de regel eerst een keertje mee. Het afgelopen jaar hebben we voor het eerst twee informatie-avonden gehad: een over veiligheid op het bedrijf en een over hoe je het beste je bedrijfsverhaal aan kinderen kunt vertellen." De PR-commissie vraagt tevens de scholen om vantevoren aandacht te geven aan hun boerderijbezoek. Van Ringelestijn: "Soms geven boeren aan dat de kinderen bij aankomst op hun erf niet wisten wat ze kwamen doen. Dat is erg jammer. De inbreng van de juf of meester is voor een geslaagd boerderijbezoek net zo onmisbaar als die van de boer."

Weten waar je het voor doet

De activiteiten zijn voorlopig nog niet afgelopen. De Koning: "Alle vrijwilligers blijven elke keer weer heel enthousiast om mee te werken. We weten ook waar we het voor doen. Het is best verbazingwekkend dat zelfs kinderen die hier in de Hoeksche Waard midden tussen de agrarische bedrijven in wonen, er toch vaak zo weinig van af weten. En soms gebeuren er ook mooie dingen op een boerderij die je voor een bezoek niet kunt inplannen. Laatst nog een bevaling van een koe gehad. Sommige kinderen vinden dat eng, maar de meeste vinden het prachtig. Dat zijn de echte ervaringen, die vergeet je nooit meer."

Meer informatie:

Mariëtte de Koning, telefoon: (0186) 574 355 / 0613 693 497

Facts+Figures

Verbazend veel

- 55% van de jeugd komt nooit aanraking met natuur
- 88% mist aandacht aan natuur in het onderwijs
- 10% van de Nederlandse bevolking zit op de basisschool (7.350 scholen)

Basics voor je erf

Er zijn een paar basisvoorwaarden waaraan elke educatieboerderij moet voldoen:

- het is een veilige omgeving
- er zijn parkeerfaciliteiten
- er is een toilet beschikbaar
- er is een ruimte waar de groep ontvangen wordt (kan gewoon de stal zijn)

Mag het eigenlijk wel?

Goed om te weten: vaak is voor ver- of nieuwbouw van ontvangstruimte een vergunning nodig. Verschillende professionele Educatieboerderijen hebben via Artikel 19 een vrijstelling voor 'Educatieve ontvangsten' tot stand gebracht als activiteit onder de agrarische bestemming.

Je bent boer en je wilt wat

De vijf beste redenen om educatieboer te worden:

- Je vindt het leuk om groepen te ontvangen en hen mee te nemen in je verhaal
- Je maakt PR voor je bedrijf, je product, en voor de landbouwsector in het geheel
- Je hebt interesse in een mogelijke bron van neveninkomsten
- Kinderen weer in aanraking laten komen met dieren en voedsel is zinvol en belangrijk
- Als mensen genieten van alles wat er op het platteland te beleven valt, geniet jij mee

En – eerlijk is eerlijk – ook vijf redenen om het NIET te doen:

- Je hebt geen mensen en geen tijd
- Het verdient nog te weinig
- Er is geen school in de buurt
- Te risicovol in verband met besmettingsgevaar
- Kinderen op je erf... je moet er niet aan denken!

Bron: Analyserapport markt Boerderijeducatie, een onderzoek door Coöperatie Stadttland en Stichting Educatief Platteland in opdracht van Vrienden van het Platteland, 2006

Interessante websites

Educatieboerderijen:

www.metdeklasseboer.nl
www.koeenkaas.nl
www.bijdepinken.nl
www.klasseboeren.nl
www.boerengids.nl
www.agrarischcultuurgoed.nl
www.stadshoeve.nl
www.eemlandhoeve.nl

Organisaties:

www.hetkleeeloo.nl
www.elshorst.nl
www.veldwerknederland.nl
www.stromendwater.nl
www.strategie.nl

Landelijk:

www.metdeklasseboer.nl
www.vvhp.nl
www.veldwerknederland.nl
www.stadttland.nl
www.lto.nl
www.plattelandimpuls.nl

Boter bij de...

De gemiddelde basisschoolgroep bestaat uit 25 leerlingen en wordt vaak door 2 personen op de boerderij begeleid. Het tijdsbestek is ongeveer 1,5 uur. Wat dat mag kosten? De prijzen lopen uiteen van 50 euro (school betaalt) tot 75 euro (een deel komt uit een fonds) tot 125 euro voor erkend ANE-centrum met jaarcontract.

Reken je rijk

Vanuit een landelijke coördinatie zou in 5 tot 10 jaar kunnen worden toegesloegen naar een participatiegraad van 5.000 van de 7.000 basisscholen, waarbij elk kind driemaal in het basisonderwijs naar de boerderij komt. Dit betekent 15.000 boerderijbezoeken en 330.000 kinderen op de boerderij per jaar (uitgaand van 22 kinderen gemiddeld per klas). Bij een vergoeding van 80 euro per klas en 300 ontvangende educatieboerderijen met 50 dagdelen ontvangst per jaar zou een boer 4000 euro beloning per jaar kunnen binnenhalen.

TEKST LONNEKE VISSERS FOTOGRAFIE LONNEKE VISSERS EN PLATTELANDIMPULS

Het platteland verandert. Burgers komen steeds vaker naar het platteland voor rust, ruimte, recreatie, educatie en boerderijproducten. Agrarische ondernemers spelen op deze behoefte in en ontwikkelen nieuwe mogelijkheden en producten. Agrariërs worden plattelandondernemers. Voor hun ondernemerschap komt stimulans vanuit het project PlattelandImpuls.

PlattelandImpuls geeft ondernemers een 'boost'

Educatieboerderijen verdienen landelijk steunpunt

Hoe breed is je bedrijf nou echt succesvol? Hoe organiseer je dit in samenwerkingsverband? Hoe vind je voor een beter bedrijfsresultaat de juiste marktpartijen buiten de agrarische sector? Ondernemers die deelnemen aan het project PlattelandImpuls krijgen de mogelijkheid aangeboden om zelf de antwoorden hierop te ontdekken in een trainingstraject. Het project wordt voor het leeuwendeel gefinancierd uit Europese gelden.

Judith Gerretsen, projectleider PlattelandImpuls en werkzaam bij de stichting Vrienden van het Platteland: "Het project is bedoeld voor agrariërs die hun bedrijven hebben verbreed en marktkansen zien, maar deze kansen nog beter willen oppakken en uitwerken. Het kent zeven deelprojecten: recreatie, educatie, streekproducten, agrarisch natuurbeheer, zorg, arbeidsintegratie en kinderopvang. In grote lijnen is de aanpak per deelproject binnen PlattelandImpuls hetzelfde. Maar elk deelproject richt zich natuurlijk op de eigen markt.

Sprong voorwaarts

Voor het deelproject Educatie bestaat de grootste doelgroep uit scholen. Met de invoering van de lumpsumregeling hebben scholen meer vrijheid gekregen om zelf invulling te geven aan hun onderwijsaanbod. Scholen kunnen er nu dus gemakkelijker voor kiezen om 'met de klas de boer op te gaan'.

De stichting Vrienden van het Platteland werkt in dit deelproject samen met KNHM, de Coöperatie Stadland en Stichting Educatief

Platteland! Maarten Fischer, directeur van de Coöperatie Stadland en trainer binnen het deelproject educatie: "In het project Belevend Leren, de voorloper van PlattelandImpuls, hebben we 35 boeren uit Brabant en Gelderland ondersteund bij de ontwikkeling van hun educatieve product en bij het wegzetten van het product in de markt. Dat educatieve product bestaat in feite uit zowel de boerderij, als het educatieve materiaal, als de didactische vaardigheden van de boer. Door deelname aan het project Belevend Leren heeft een groot aantal ondernemers een enorme sprong voorwaarts kunnen maken. Zij kregen inzicht in hun eigen mogelijkheden en kwaliteiten en zagen waar nog aanpassingen op het bedrijf en in hun educatieve diensten nodig waren. De ervaring die we hebben opgedaan in Belevend Leren, gebruiken we nu in PlattelandImpuls. Er zijn 75 boeren, verspreid over heel Nederland, voor deelname geselecteerd. De deelnemers starten met het invullen van een competentiescan voor hun eigen bedrijf. Met deze scan wordt een profielbeschrijving gemaakt waaruit blijkt waar de boer sterk in is, aan welke kwaliteiten nog gewerkt moet worden en waar eventueel aanpassingen op het bedrijf moeten plaatsvinden. De deelnemers worden vervolgens verdeeld in regionale groepen. Elke groep volgt drie trainingsdagen en kan deelnemen aan een landelijke educatiedag voor boeren. De eerste twee trainingsdagen gaan in op didactische vaardigheden, marketing en een kwaliteitssysteem voor educatieboerderijen. De derde dag gaat over samenwerking in de eigen regio."

Judith Gerretsen, projectleider PlattelandImpuls en projectmanager bij stichting Vrienden van het Platteland: "Mijn drijfveer in dit project is zaken verbinden. Ik wil scholen, maar ook burgers verbinden aan de boeren. Laten zien wat het platteland allemaal te bieden heeft. Binnen het totale project PlattelandImpuls is het onderzoek 'motification en imago trends' naar consumentengedrag gaande. Hier is al uit gebleken dat mensen weer terug willen naar het buitengebied. Ik hoop dat boerderijeducatie een structureel onderdeel wordt van het onderwijs in Nederland. Voor kind en boer biedt dat geweldige mogelijkheden."

Nicolette van de Kamp, directeur Stichting Educatief Platteland: "Ik wil plattelandeducatie in Nederland op de kaart zetten. Ik wil scholen laten inzien wat de meerwaarde is van boerderijeducatie. Daarnaast wil ik boeren de handreiking bieden om van boerderijeducatie een volwaardige neventak te kunnen maken, op een kwalitatieve, hoogwaardige manier."

Maarten Fischer, directeur Coöperatie Stadland: "Toen ik klein was, was ik altijd op de boerderij aan het spelen. Ik kreeg daar iets mee, wat groter was dan hoe een koe melk geeft en hoe een aardappel eruitziet. Het woord dat voor mij het dichtste bij komt is accountability: de resultaten zien van de actie je onderneemt. Een boer ziet dit resultaat altijd direct in zijn land of zijn dieren. Je hebt als boer een verantwoordelijkheid en werkt met iets dat heel grillig is: de natuur. Dat geeft bijna een spirituele dimensie aan het boer zijn. Voor mij is dit de drijfveer om me hard te maken voor boerderijeducatie."

Meér dan de melkmachine

Nicolette van de Kamp, directeur Stichting Educatief Platteland, tevens trainer binnen het deelproject educatie: "De boeren toetsen hun bedrijf en educatieve diensten aan een kwaliteitssysteem. Wat we hiermee willen bereiken, is dat boeren een product leveren dat voldoet aan bepaalde kwaliteitscriteria. Zo moet het product voldoen aan de kerndoelen van het onderwijs, dienen de boeren te beschikken over didactische vaardigheden en leren zij gebruik te maken van de unieke omgeving van de boerderij. We willen voorkomen dat boeren kinderen ontvangen en dat een kind alleen een technisch verhaal krijgt over hoe de melkmachine werkt en hoe de celerhouding van de ene koe ten opzichte van de andere koe is. De Klasseboeren, een groep samenwerkende boeren in Brabant (zie pagina 9-10), hanteren het kwaliteitssysteem bij het toelaten van andere boeren binnen hun stichting. Daarmee staan ze borg voor een zekere kwaliteit die ze als groep educatieboeren te bieden hebben."

"Naast de trainingen krijgen boeren educatief materiaal aangereikt, dat zij met kleine aanpassingen kunnen gebruiken op hun eigen bedrijf", vertelt Nicolette van de Kamp. "Het educatief materiaal dat we aanbieden vanuit PlattelandImpuls is grotendeels al ontwikkeld. We maken gebruik van het bestaande lespakket 'Het Kleine Loo' en van de lesmap 'Belevend Leren'. 'Het Kleine Loo' richt zich meer op lessen in de klas en 'Belevend Leren' op de lessen buiten, bij de boer. Het materiaal dat de boeren ter beschikking krijgen, voldoet aan de kerndoelen van het onderwijs."

Samen voor de droom

Maarten Fischer: "Na de inhoudelijke trainingen nemen de boeren deel aan een regionale netwerkdag. Afhankelijk van de regionale organisatiegraad van educatieboeren worden partijen betrokken om structurele verbindingen te leggen met het onderwijs en andere doelgroepen. Zo wordt direct een juiste vorm van samenwerking gevonden waarin ondernemers zaken als marketing (een folder of website), kennisuitwisseling en financiering samen oppakken. Als laatste biedt het project PlattelandImpuls de mogelijkheid om deel te nemen aan een landelijke educatiedag voor boeren, die in het teken staat van kennisuitwisseling. De dag is ook bedoeld om te onderstrepen dat de maatschappij veel baat heeft bij een structurele plek van boerderijeducatie in het onderwijs."

De samenwerkende organisaties in het project PlattelandImpuls zetten zich al jaren in om boeren te ondersteunen bij het bieden van educatie op hun bedrijf en scholen wegwijs te maken naar de boer.

Zij hebben dan ook een gezamenlijke droom: over vijf jaar komt elk kind minstens twee of drie keer in zijn basisschooltijd op een boerderij en komt daar in aanraking met de verschillende facetten van voedsel en natuur en het leven op het platteland. Deze bezoeken aan de boerderij zijn een structureel onderdeel van het onderwijs en de boer kan (neven) inkomsten uit deze activiteiten halen.

Landelijk steunpunt

De ambitie van Vrienden van het Platteland, de Coöperatie Stadeland en Stichting Educatief Platteland! is om een landelijk steunpunt op te richten, vergelijkbaar met het Steunpunt Landbouw & Zorg, Judith Gerretsen: "Het steunpunt wordt een centraal orgaan van waaruit alles geregeld kan worden rondom boerderijeducatie. Zo krijgt het fenomeen boerderijeducatie meer aandacht door communicatieactiviteiten naar burgers en scholen. Scholen krijgen meer zicht op de mogelijkheden die er zijn en kunnen zich via het steunpunt aanmelden voor een boerderijbezoek. Hiervoor wordt onder andere gebruik gemaakt van de website www.metdeklasseboerop.nl. Afgestemd op de vraag van de school, wordt een school doorverwezen naar een educatieboer die één of meerdere buitenslessen kan verzorgen." Maarten Fischer: Ook kennisuitwisseling tussen de boeren en het up to date houden van het educatieve materiaal wordt verzorgd vanuit een landelijk steunpunt. En zeker niet onbelangrijk: vanuit een landelijk steunpunt kan gezorgd worden voor financiering van boerderijeducatie. Waar we naar toe willen, is dat het Ministerie van OC&W, het Ministerie van LNV en bedrijven, boerderijeducatie zo belangrijk vinden dat zij dit structureel willen financieren. Zodat kinderen de kans krijgen het platteland te beleven en weer dichtbij zijn de oorsprong komen en boeren de kans krijgen hier een professionele neventak van te maken!

Meer informatie:

Lonneke Vissers, KNHM, telefoon: (026) 44 55 146,
e-mail: m.m.vissers@knhm.nl

KNHM en boerderijeducatie

Dynamisch Platteland is één van de drie thema's die KNHM ondersteunt. Dit thema richt zich op vernieuwingen in het landelijk gebied, waarbij het accent ligt op een duurzame sociaal-economische en ecologische versterking van het platteland. Educatieboerderijen passen uitstekend binnen dit thema. Door het project Educatieboerderijen (2004), waar KNHM samen met Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied (SBNL) en de Christelijke Agrarische Hogeschool in Dronten aan werkte, zag KNHM de vele mogelijkheden die educatieboerderijen hebben voor de versterking van het platteland en besloot deze versterking verder te ondersteunen.

Het project Educatieboerderijen bestond uit een onderzoek naar de wensen en behoeften vanuit het onderwijs en de toeristische sector en naar de kansen en knelpunten op boerenbedrijven om educatie aan te bieden. Hieruit bleek dat zowel vanuit het onderwijs als vanuit de toeristische sector veel belangstelling aanwezig is voor educatieve en ontspannende activiteiten op een agrarisch bedrijf. Er is geconcludeerd dat er een markt is voor een educatieve tak op een agrarisch bedrijf. Naast het onderzoek is een innovatieprijs uitgereikt en is een studiedag georganiseerd, die in het teken stond van kennisuitwisseling over boerderijeducatie. Door de grote belangstelling voor het project besloot KNHM in samenwerking met andere organisaties het fenomeen educatieboerderijen verder op weg te helpen. Dat heeft zijn weerslag gekregen in het project Belevend Leren, waarin de educatieve producten zijn versterkt en worden vermarkt.

De opgedane ervaringen uit de projecten Educatieboerderijen en Belevend Leren vormen een goede basis voor het deelproject educatie van PlattelandImpuls. Daarom heeft de stichting Vrienden van het Platteland KNHM, de Coöperatie Stadeland en Stichting Educatief Platteland! gevraagd samen te werken om educatieboerderijen verder op de kaart te zetten!

Een jaar lang op vrijdagochtend aan de slag Samen werken en contact met natuur geeft kinderen zelfbewustzijn

Een pilot met boerderijbezoek van de Zutphense Vrije School krijgt een vervolg op meerdere scholen. Een volwaardig onderwijsconcept Boederijschool is het doel. Ouders, onderwijzers en kinderen zijn na het eerste jaar een hele ervaring rijker. "Roos is trots dat ze die eigenwijze kalfjes in de wei krijgt."

De vierde klas van Vrije School de Zwaan uit Zutphen ging in 2006 een heel jaar op vrijdagochtend naar Boerderij 't Hulshof in Almen. Opdracht aan de leerlingen: zoveel mogelijk helpen bij alle voorkomende werkzaamheden. Boerderij 't Hulshof is een gemengd bedrijf met koeien, varkens, kippen, akkerbouw en er worden biologische groenten geteeld. De boerderij ligt zo'n zes kilometer van school; de kinderen konden er op de fiets naartoe. Na ontvangst in de kantine gingen de kinderen in groepjes aan de slag: twee op de boerderij en de andere twee in de tuinierij. Na de pauze werd gewisseld, zodat iedereen zowel met de dieren als met

planten werkte. Initiatiefneemster Evelyn Schreurs: "De kracht van de boederijschool is dat er – anders dan bij een eenmalig bezoek – door de herhaling en het ritme in de boederijwerkzaamheden een verdieping van de ervaringen ontstaat. Op de boerderij leren de kinderen vanuit de directe praktijkervaring. Terug op school kunnen de opgedane ervaringen worden verwerkt."

Respect voor de boer

De kinderen bleken vanaf de eerste kennismaking met de boerderij enthousiast. De fietstocht naar de boerderij was even wennen, maar al snel voor niemand meer een probleem. De kinderen hebben plezier in het 'verwennen' van de koeien met suikerbieten. Bij de kippen zijn er vragen over de vogelpest en het uitplanten van de spinazie gebeurt met extra aandacht als ze horen dat die groenten op de markt verkocht gaan worden en dat de boer hiervan moet leven.

In interviews met de kinderen over hoe ze het leren op de boerderij beleven, komt regelmatig de speciale rol van de boer naar voren. Hij is de deskundige, iemand waarvoor ze veel respect hebben en

Niet alleen je cognitieve, maar ook je praktische vaardigheden gebruiken, zet kinderen stevig met twee benen op de grond.

die hun vertrouwen geeft. Zo vertelt Sam over het verzorgen en het wandelen met de kalfjes: "Je bent niet zo snel bang. De boer is erbij en die weet het allemaal." Bart zegt: "De boer heeft veel vertrouwen in mij. In iedereen. [...] Hij vraagt lastige dingen aan mij om te doen, bijvoorbeeld om de koeien naar de wei te brengen."

Linde vertelt dat ze het werken in groepjes erg leuk vindt. "Je werkt op de boerderij als groepje. Je doet het samen. Iedereen hoort erbij. En dat doe je in de klas niet. Misschien wel samen een verhaal schrijven, maar niet samen bezig zijn. Samen werken."

Ander zelfbeeld

Ouders zien de waarde van het werken op de boerderij, dat een traditionele schooldag hun kinderen niet kan geven. Op de boerderij leren de kinderen ervaringsgericht en levensrecht. Ervaringsleren doet de verschillen tussen de kinderen verdwijnen. Een kind dat niet zo goed mee kan in de cognitieve vakken kan andere (praktische) kwaliteiten van zichzelf laten zien en daarmee een ander beeld van zichzelf krijgen. Een moeder vertelt: "Op de boerderij kan Maïke lekker werken, zonder zich daar heel erg druk bij te maken. Maïke leert op een andere manier. Ze is een beelddenker. Op school heeft ze erg veel moeite met het leren. Dat heeft haar erg onzeker gemaakt. Ook in het sociale werkt dat door: niet iedereen wil een werkstuk maken met een meisje dat moeilijk kan lezen en schrijven. In het werken met de handen kan ze wel wat laten zien. Op de boerderij is ze in haar element. We hopen dan ook dat ze ervaart, dat je bij het zetten van een omheining moet berekenen wat de afstand is tussen de palen. Daardoor kan ze weer gemotiveerd raken om de rekenlessen op school goed te volgen. Je hebt het immers nodig."

Bietjes moeten groeien

Het enthousiasme van de ouders is natuurlijk ook een wisselwerking met het enthousiasme van hun kinderen. De vader van Roos vertelt: "Wat Roos helemaal cool vindt is om de kalfjes naar de wei te brengen. Verguld vertelt ze daarover en ze is trots dat het haar lukt die eigenwijze beestjes te krijgen waar ze wil. Behalve dat heeft het werken op het land haar ook wat gedaan. Ze is zich veel bewuster geworden wat er allemaal moet worden gedaan voordat je een krop sla of bietjes kan eten. Het was voor haar een aanzet om zelf met een moestuintje te beginnen op de Kaardebol [het Natuur- en Milieu-educatiecentrum, red.], wat ze ook met plezier doet. Kortom: ze klimt vol verwachting op de fiets als het weer boerderijdag is."

In verband met privacy zijn de namen van de kinderen veranderd.

Meer informatie:

Evelyn Schreurs, tel. (0575) 520 102,
e-mail: evelyn.schreurs@iscali.nl

Nederland in vogelvlucht

Projecten Boerderijeducatie

- 1 Bij de pinken (www.bijdepinken.nl)
- 2 Boerengids (www.boerengids.nl)
- 3 Educatienetwerk Waterland
- 4 Midden Delfland
- 5 Boerderij in de kijker
- 6 Koe en Kaas (www.koeenkaas.nl)
- 7 Belevend Leren
- 8 Boerderijschool
- 9 Klasseboeren (www.klasseboeren.nl)
- 10 Boerderijweek (www.elshort.nl)

Door heel Nederland

- Overige gespecialiseerde educatieboerderijen
- Biologische infocentra (BIC) (www.biologischnetwerk.nl)
- ICT Biologische landbouw (www.educatiefplatteland.nl)
- NZO-boeren (www.nzo.nl)
- Met de Klas de Boer op / Plattelandimpuls
- Educatiewerkgroepen agrarische natuurverenigingen

Meld u aan voor het Symposium Boerderijeducatie

Symposium voor educatieboeren, onderwijs- en beleidsmakers

- Woensdag 28 maart 2007
- Van 12.30 tot 18 uur
- Kasteel Groeneveld te Baarn
- Toegang is gratis voor mensen uit het onderwijs, boeren en beleidsmakers

Op woensdag 28 maart 2007 wordt boerderijeducatie op de kaart gezet!

Dat boeren professioneel bezig zijn met educatie op het boerenbedrijf, dat heeft u kunnen lezen in dit blad. Zij blijven zich ontwikkelen en spelen in op de vraag van het onderwijs. Vanuit het onderwijs is een toenemende behoefte aan educatie op de boerderij. De boerderij biedt het onderwijs een natuurlijke leeromgeving waar les-onderwerpen van allerhande vakgebieden in de praktijk gezien, geproefd en beleefd kunnen worden. Om vraag en aanbod goed op elkaar af te stemmen is een landelijk Steunpunt Boerderijeducatie nodig en structurele financiering.

Wat gebeurt er?

Op 28 maart gaan educatieboeren, onderwijsmakers en beleidsmakers met elkaar in gesprek over boerderijeducatie als verbredingsactiviteit. De dag staat in het teken van kennisuitwisseling.

In workshops wordt gesproken over ontwikkelingen op het gebied van boerderijeducatie, productmarkt-combinaties, communicatie en financiering.

Thema's van workshops zijn onder andere:

- Boerderij als praktijkleeromgeving;
- Maatschappelijke meerwaarde; en
- Fundament onder boerderijeducatie?

Het landelijk Steunpunt Boerderijeducatie wordt geïntroduceerd en de dag wordt afgesloten met een duidelijke visie waar alle betrokken partijen de schouders onder kunnen zetten: ondernemers, onderwijs- en landbouworganisaties en overheden.

Plus...

De Werkplaats voor de Leefomgeving wordt op deze dag feestelijk gerepresenteerd!

Aanmelden

Geïnteresseerd? U kunt zich opgeven via de website www.metdeklasseboerop.nl

! Er is maar een beperkt aantal plaatsen, dus wees er op tijd bij !

Organisatoren

De dag wordt u aangeboden mede vanuit het project PlattelandImpuls en georganiseerd door KNHM, Stichting Educatief Platteland, Cooperatie Stadeland en Vrienden van het Platteland.

Met vragen kunt u contact opnemen met Lonke Visser, KNHM, telefoon: (026) 44 55 146, e-mail: m.m.visser@knhm.nl

In een droom liep ik een winkel binnen:
achter de toonbank stond een engel.

Ik vroeg: "Wat verkoopt u hien?"
"Alles wat u maar wilt," zei de engel

"O," zei ik, "Echt waan?
Ik wil graag vrede op aarde,
geen honger en armoede meen,
gezondheid en ondendak,
vrijheid en respect
voor iedereen."

"Wacht even," zei de engel
"U begreep me verkeerd.
Wij verkopen hien geen vruchten,
alleen maar de zaden,
die u zelf kunt zaaien."

Chassidische vertelling

